

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної роботи, проведення практичних занять
та виконання контрольних робіт
із навчальної дисципліни

**«МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН»**

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2022**

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи, проведення практичних занять та виконання контрольних робіт із навчальної дисципліни «Міжнародні організації в системі міжнародних економічних відносин» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. В. Можайкіна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022 – 64 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. Н. В. Можайкіна

Рецензент

І. А. Островський, кандидат економічних наук, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економічної теорії, протокол № 10 від 17.05.2021.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Плани практичних занять за змістовими модулями й навчальними елементами.....	5
ЗМ 1 Основні етапи становлення й розвитку системи міжнародних організацій.....	5
Тема 1.1 Інтернаціоналізація господарського життя – об’єктивна основа формування міжнародних організацій.....	5
Тема 1.2 Основні етапи становлення й розвитку системи міжнародних організацій.....	7
Тема 1.3 Типологія міжнародних організацій.....	11
Тема 1.4 Механізм функціонування міжнародних організацій.....	14
Тема 1.5 Організаційно-функціональна структура міжнародних організацій.....	17
Тема 1.6 Організація Об’єднаних Націй та міжнародне економічне співробітництво.....	20
ЗМ 2 Класифікація міжнародних економічних організацій.....	25
Тема 2.1 Міждержавні економічні організації в системі регулювання економічного співробітництва й галузей світового господарства.....	25
Тема 2.2 Міжнародні валютно-фінансові організації і їхня роль у розвитку економічного співробітництва.....	28
Тема 2.3 Міжнародні організації з питань торгової та економічної політики.....	32
Тема 2.4 Міжнародне регулювання соціальних відносин.....	35
Тема 2.5 Регіональні економічні організації в системі регулювання світового господарства.....	37
Тема 2.6 Міжнародні неурядові економічні організації.....	39
ЗМ 3 Міжнародне регулювання підприємницької діяльності	42
Тема 3.1 Міжнародні і регіональні організації у сфері регулювання міжнародного бізнесу.....	42
Тема 3.2 Діяльність міжнародних і регіональних організацій у сфері стандартизації і сертифікації продукції.....	45
Тема 3.3 Діяльність міжнародних економічних організацій в галузі регулювання міжнародної ділової практики та боротьби з корупцією.....	48
Тема 3.4 Регулювання конкурентних відносин у світових господарських зв’язках.....	51
Тема 3.5 Діяльність України в міжнародних організаціях.....	54
2 Питання до заліку.....	57
3 Порядок, методи і критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів.....	60
Список рекомендованої літератури.....	62

ВСТУП

Дисципліна «Міжнародні організації в системі міжнародних економічних відносин» є складовою підготовки фахівців з міжнародної економіки. Міжнародні організації є дієвим регулятором міжнародних відносин, зокрема, в економічній сфері. Їх значення як інституційних одиниць міжнародної економіки дедалі зростає. Актуальність вивчення дисципліни визначається також сучасною практичною діяльністю України в міжнародних організаціях і перспективами її залучення до широкого кола співтовариств.

Метою дисципліни «Міжнародні організації в системі міжнародних економічних відносин» є набуття студентами знань щодо цілей, принципів і функцій міжнародних організацій, їх ролі в системі міжнародних економічних відносин, уміння шляхом аналізу визначити вигоди й можливі втрати від участі країни в тих або інших організаціях. В своїй діловій практиці економісти-міжнародники повинні обов'язково урахувувати вплив міжнародних організацій на розвиток національної економіки і прагнути до якомога ефективнішого використання позитивних наслідків співпраці з ними.

Завдання дисципліни: вивчення сутності та ролі міжнародних організацій, їх місця в глобалізованій економічній системі, засад і механізмів їх функціонування; оволодіння прийомами узагальнення, порівняння та оцінки спеціальної інформації; формування вмінь та набуття практичних навичок з аналізу діяльності стану і тенденцій розвитку міжнародних організацій в різних сферах економічного співробітництва.

Самостійна робота з дисципліни «Міжнародні організації в системі міжнародних економічних відносин» має на меті закріплення необхідних знань, умінь, відпрацьованих на аудиторних практичних заняттях. Також завданням самостійної роботи є розвиток навичок роботи з літературою (основної та додаткової). Вона спрямована на розвиток практичних умінь, пошуку нових і неординарних рішень, аргументованого відстоювання своїх пропозицій, умінь підготовки виступів і ведення дискусій, підвищення творчого потенціалу студентів і полягає:

- в роботі студентів з лекційним матеріалом, пошук і аналіз літератури та електронних джерел інформації по заданій темі;
- вивченні теоретичного матеріалу до практичних занять;
- виконанні завдань для самостійної роботи в системі управління навчанням MOODLE;
- підготовці до контрольних робіт;
- підготовці до заліку та іспиту.

1 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ Й НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

Практичні заняття – це особлива форма організації навчання та водночас типовий для вищої школи метод активного застосування теоретичних знань, якому передують самостійне вивчення студентами за завданнями викладача окремих питань і тем програмового змісту курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Тематика практичних занять визначається робочою навчальною програмою навчальної дисципліни та узгоджується зі змістом лекцій. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі для діагностики рівня засвоєння студентами певних теоретичних положень з метою визначення їхньої готовності до виконання практичних завдань, та добірці практичних завдань різного ступеню складності.

Інструктивно-методична розробка практичного заняття призначена для конкретизації підготовки студентів до нього та визначає послідовність дій щодо досягнення запланованої мети.

ЗМ 1 ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Тема 1.1 Інтернаціоналізація господарського життя – об'єктивна основа формування міжнародних організацій

План семінарського заняття

1. Міжнародний поділ праці.
2. Міжнародна економічна інтеграція.
3. Чинники формування та розвитку системи міжнародних організацій.

Ключові поняття: міжнародна економіка; середовище міжнародної економіки; міжнародний поділ праці; інтернаціоналізація виробництва; міжнародне виробниче співробітництво; міжнародна економічна інтеграція; глобалізація; механізм взаємодії національних економік країн світу; міжнародна організація; регулятори міжнародних економічних відносин.

Теми рефератів

1. Середовище міжнародної економіки.
2. Еволюція світового ринку та міжнародної економіки.
3. Головні ознаки міжнародної економіки.
4. Форми регулювання міжнародних економічних відносин.
5. Сучасні тенденції та характерні риси інтернаціоналізації виробництва.
6. Характерні ознаки міжнародного поділу праці (далі – МПП).
7. Міжнародне виробниче співробітництво.
8. Головні мотиви міжнародної експансії ТНК.
9. Сутність і фактори розвитку міжнародної регіональної інтеграції.

10. Основні причини глобалізаційних процесів.
11. Механізм взаємодії національних економік країн світу.
12. Взаємозалежність суб'єктів світової економіки – об'єктивна передумова координації економічної політики.
13. Роль і місце міжнародних організацій в сучасній світовій економіці.
14. Роль міжнародних організацій у системі регулювання міжнародних економічних відносин.
15. Роль міжнародних організацій в економічному розвитку країн.
16. Механізм здійснення зовнішньоекономічної політики.
17. Міжнародні організації як один з головних способів здійснення зовнішньої політики держав їх членів.

Питання для обговорення

1. Як пов'язані між собою еволюція міжнародної економіки та еволюція світового ринку?
2. Надайте характеристику сучасного світу.
3. Розкрийте головні засади руху міжнародної економіки.
4. В чому полягає міжнародний поділ праці?
5. Обґрунтуйте, яким чином національні та міжнародні фактори впливають на міжнародний поділ праці.
6. Сформулюйте основні передумови економічної інтеграції.
7. Охарактеризуйте об'єктивні основи регіональної інтеграції.
8. Чим обумовлена об'єктивна необхідність у міжнародно-правовому регулюванні світових зв'язків?
9. В чому полягає регулююча суть міжнародних організацій?
10. Які чинники впливають на утворення міжнародних організацій?

Методичні рекомендації

Механізм регулювання МЕВ має *два взаємопов'язані рівні*: національний і міжнародний. ***Національному рівню*** відповідає система дій держави (уряду), спрямована на регулювання зовнішньоекономічних відносин, що використовує такі елементи:

- *принципи управління*, як фундаментальні правила, що характеризують певну «ідеологію» підходу до міжнародних відносин в економічній сфері;
- *інституційно-правові структури*, як сукупність міжнародних та національних норм, правил, звичаїв та угод, що регламентують здійснення співробітництва;
- *інструменти та методи управління*, як сукупність конкретних заходів впливу на окремі процеси (наприклад, валютні курси, митні тарифи, квоти тощо).

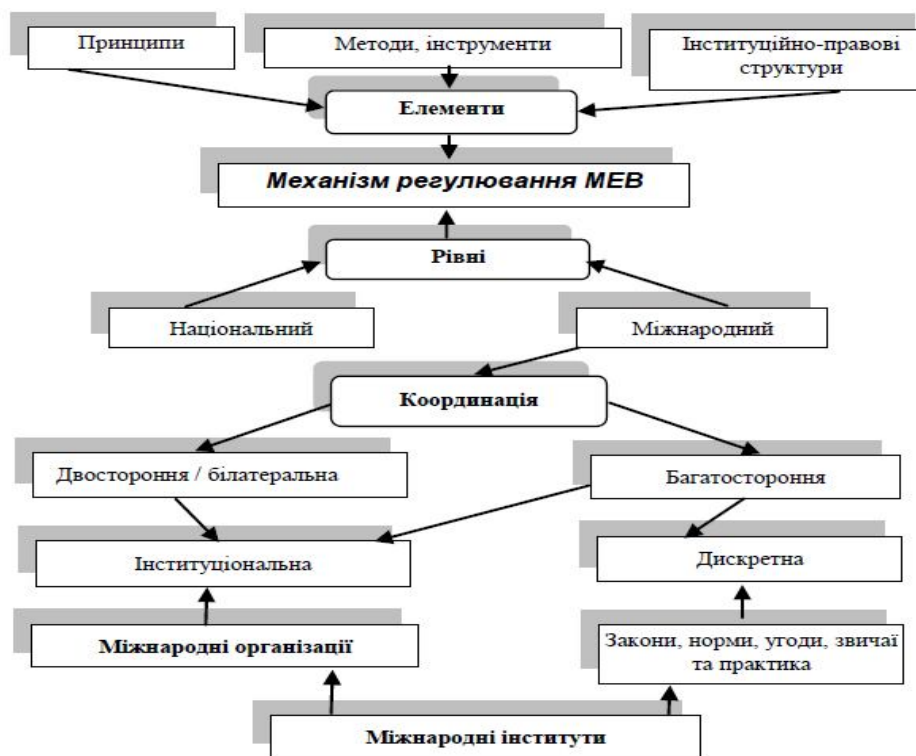

Рисунок 1.1 – Місце міжнародних організацій у системі регулювання МЕВ

Міжнародному рівню відповідає система координації зовнішньоекономічних політик країн та окремих дій, які потребують колективного міжнародного регулювання. Під *координацією економічних дій* розуміють процес погодження певних параметрів національних економічних політик суб'єктів МЕВ з метою регулятивного впливу на світогосподарські, регіональні чи функціональні зв'язки. *Об'єкти координації*:

- цілі (погодження загальних, спільних, конкуруючих, взаємопідпорядкованих цілей);
- інформація (обмін, оприлюднення, зберігання тощо);
- інструменти економічної політики;
- час, масштаби та форми проведення конкретних заходів, дій.

Тема 1.2 Основні етапи становлення й розвитку системи міжнародних організацій

План семінарського заняття

1. Передумови створення міжнародних організацій.
2. Становлення системи міжнародних організацій (середина XIX ст. – середина 40-х років XX ст.).
3. Формування Організації Об'єднаних Націй (середина 40-х років – кінець 50-х років XX ст.).
4. Активізація процесу утворення й поширення міжнародних регіональних організацій (кінець 50-х років – кінець 80-х років).
5. Відновлення єдиної системи міжнародних економічних відносин (з 90-х років XX ст.).

Ключові поняття: військово-політичні союзи; торговельні союзи; галузеві і функціональні організації; регіональні організації; міжнародні організації універсального типу; недержавні організації; Організація Об'єднаних Націй; система міжнародних організацій; етапи розвитку системи міжнародних організацій.

Теми рефератів

1. Основні етапи формування й розвитку міжнародних організацій.
2. Історичні тенденції зміни сутності міжнародних організацій.
3. Завдання і функції сучасних міжнародних організацій.
4. Міжнародні інститути Стародавньої Греції.
5. Роль Ганзейського союзу в розвитку німецьких земель.
6. Перша спроба міждержавного регулювання грошових систем (друга половина XIX ст.).
7. Перший вплив інтернаціоналізації на об'єктивні тенденції виникнення міжнародних організацій у XIX ст.
8. Ліга Націй – перша міжнародна організація: особливості створення, напрям діяльності.
9. Перші міжнародні організації, яким були притаманні риси сучасних міжнародних установ.

Питання для обговорення

1. Подайте загальну характеристику основним стадіям виникнення та розвитку міжнародних організацій.
2. Охарактеризуйте діяльність міжнародних організацій у часи феодальної роздробленості.
3. Назвіть основні напрями розвитку міжнародних організацій у часи географічних відкриттів, промислових революцій.
4. Охарактеризуйте діяльність міжнародних організацій у період між першою і Другою світовими війнами.
5. Дайте визначення міжнародної організації і вкажіть порядок її створення.
6. Назвіть критерії, за якими можна визначити історичні тенденції зміни сутності міжнародних організацій.
7. Обґрунтуйте динаміку створення міжнародних організацій та зробіть прогноз щодо їх кількості.
8. Визначте ознаки сучасного етапу розвитку міжнародних організацій.
9. Назвіть чинники, що обумовлюють утворення міжнародних організацій.

Методичні рекомендації

Виникненню міжнародних організацій передувала досить тривалий процес розвитку міжнародного спілкування, у процесі якого формувалися об'єктивні суспільні потреби у створенні спеціальних міжнародних органів, які б

регулювали дедалі більш складні багатосторонні відносини між державами в різних сферах діяльності.

Перші міжнародні міжурядові організації як одна із стабільних форм регулювання міжнародних відносин з'явилися порівняно недавно – у середині XIX століття. Однак їх виникненню передувало досить тривалий процес розвитку міжнародного спілкування, в ході якого формувалися об'єктивні суспільні потреби у створенні спеціальних міжнародних органів, які б регулювали дедалі більш складні багатосторонні відносини між державами в різних сферах діяльності.

Умовно відокремлюють п'ять основних стадій виникнення та розвитку міжнародних організацій (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Основні стадії виникнення та розвитку міжнародних організацій

Стадія	Характеристика
Епоха рабовласницьких держав	створення в IV—VI ст. до н.е. у Стародавній Греції союзів (коаліцій) держав, які мали спільні військово-політичні цілі (сіммахій) та релігійно-політичних союзів племен та міст зі спільним святилищем, скарбницею, правилами ведення війн (амфікціоній)
Період феодальної роздробленості	створення військових (під час виникнення загрози з боку сильнішого спільного ворога) та торговельних союзів (союз міст Любек, Штральзунд, Росток, Вісмар, Гамбург та ін. — Ганза, що існував з XIV по XVII ст.)
Епоха великих географічних відкриттів, промислових революцій та формування світового ринку	створення цілої низки галузевих і функціональних організацій, яким були притаманні риси сучасних міжнародних установ: наявність погоджених цілей, постійного органу, порядку роботи та ін. — це Дунайська комісія (1856 р.), Всесвітній поштовий союз (1874 р.), Міжнародний телеграфний союз (1875 р.), Міжнародний союз з охорони промислової власності (1883 р.) та ін.
Період між Першою та Другою світовими війнами	створення першої у світі міжнародної організації універсального типу з широкою (неспеціалізованою) компетенцією — Ліги Націй в 1919 р., а також ряду функціональних та галузевих організацій, загальна кількість яких збільшилася втричі
Сучасний етап розвитку міжнародних організацій	починається з 1945 р., характеризується розширенням компетенції і ускладненням структури міжнародних організацій. Властиві такі риси: збільшення впливу міжнародних організацій на міжнародне життя, зокрема економічне; посилення ролі недержавних організацій у вирішенні світових проблем; поява і успішне функціонування універсальної організації глобального типу – ООН; утворення інших функціональних організацій глобального типу; розширення сфери діяльності міжнародних організацій

Завданнями і функціями сучасних міжнародних організацій є:

- вивчення і розробка заходів з вирішення важливіших проблем МЄВ;
- забезпечення стабілізації валют;
- сприяння усуненню торговельних бар'єрів;
- виділення коштів для надання допомоги технологічному й економічному прогресу;

- стимулювання поліпшення умов праці і трудових відносин;
- прийняття рішень і рекомендацій у галузі регулювання світогосподарських зв'язків.

За ХХ століття активізується зростання функціональних та галузевих організацій; загальна кількість міжнародних організацій збільшилася втричі, посилюється роль міждержавних і недержавних організацій (табл. 1.2)

Таблиця 1.2 – Динаміка створення міжнародних організацій

Роки	1910—1914	1925—1929	1935—1939	1945—1949	1956—1957	1966—1967	1972—1973	1990	2000
Загальна кількість міжнародних організацій	212	464	618	962	1117	2134	2750	4300	5000
Недержавні організації	192	426	570	862	985	1995	2470	4000	—
Міждержавні організації	20	38	48	100	132	199	280	300	—

Узагальнюючи розглянуті етапи виникнення та розвитку міжнародних організацій, можна з'ясувати історичні тенденції, логіку формування сучасного розуміння сутності міжнародної організації (рис.1.2).

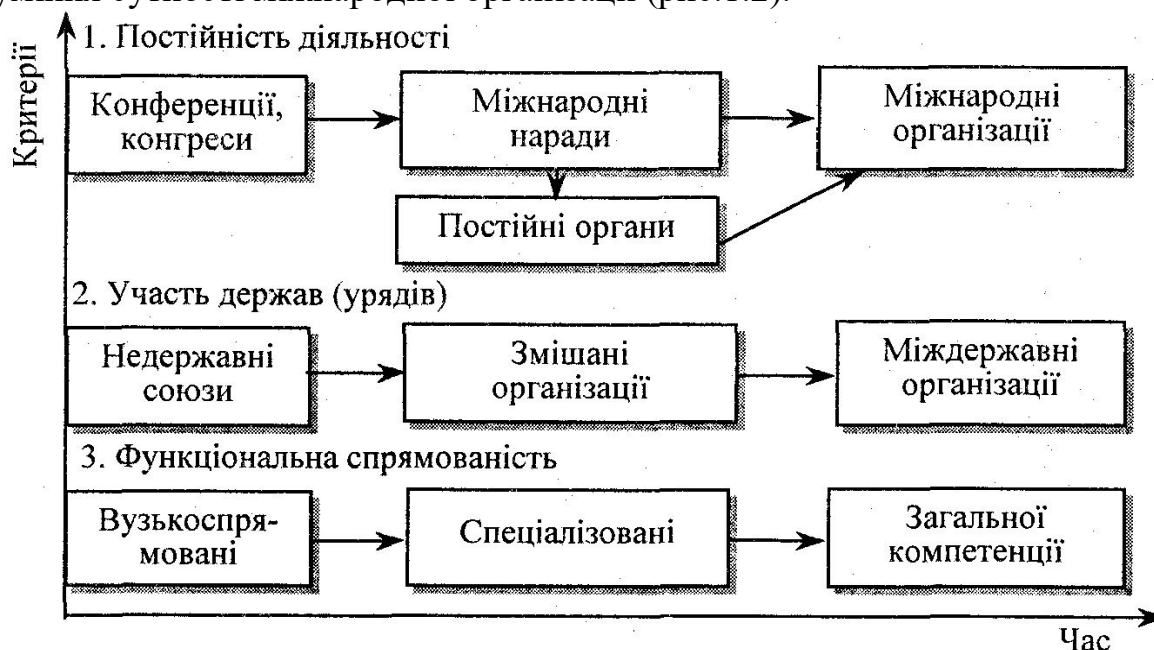

Рисунок 1.2 – Історичні тенденції зміни сутності міжнародних організацій

Постійність діяльності. Спочатку конференції і конгреси відбувалися через необхідність вирішення конкретної проблеми. З часом у практику ввійшли періодичні міжнародні наради, коли створювались більш-менш постійні органи, які займалися питаннями скликання та обслуговування конгресів і конференцій, а іноді здійснювали інші функції у перервах між конференціями. Саме ці органи і започаткували майбутні постійно діючі організації.

Участь держав (урядів). Виникненню міждержавних (міжурядових) організацій, як правило передувало створення неурядових союзів (асоціацій, спілок), членами яких були або національні організації, або окремі фізичні та

юридичні особи з різних країн.

Функціональна спрямованість. Багато організацій і зараз орієнтовані на вирішення вузького кола питань, але дедалі більше стає міжнародних інституцій, які, вирішуючи навіть функціональні питання, не можуть абстрагуватися від політичних, регіональних, економічних проблем. Тому більшість організацій у своїй діяльності тяжіють до широкої компетенції, не згадуючи вже про спеціально створені організації широкої компетенції.

Тема 1.3 Типологія міжнародних організацій

План семінарського заняття

1. Складові терміну «міжнародний інститут» – характер компетенції та відповідний механізм регулювання міжнародних відносин.
2. Основні критерії типології міжнародних організацій.
3. Типи сучасних міжнародних організацій.
4. Економічні організації за ступенем інтеграції.

Ключові поняття: типологія міжнародних організацій; міжнародний інститут; міжнародні конференції (конгреси); міжнародні комісії (комітети); міждержавні (міжурядові) організації; неурядові (недержавні) організації; глобальні (всесвітні) організації; регіональні, субрегіональні організації; універсальні (загальної компетенції); спеціальні (вузької компетенції); міжнародні, наднаціональні; відкриті, закриті; регулювальні, контрольні, координаційно-інформаційні, консультативні; тимчасові, постійні.

Теми рефератів

1. Міжнародні конференції (конгреси) як різновид міжнародного інституту.
2. Міждержавне регулювання глобальних проблем.
3. Компетенції і відповідальність міжнародних організацій.
4. Суб'єктність міжнародних організацій у світовій політиці.
5. Види міжнародних організацій за ступенем охоплення держав-учасників.
6. Міжнародні організації *sui generis*.
7. Міжнародні міжурядові організації в певних сферах міжнародного співробітництва.
8. Міжнародні неурядові організації: поняття, ознаки, напрямки діяльності.

Питання для обговорення

1. Поясніть термін «міжнародний інститут» у контексті міжнародної організації.
2. Дайте визначення міжнародної організації з урахуванням звуженого і розширеного підходів.
3. Назвіть причини, цілі і завдання створення міжнародних організацій.

4. Назвіть критерії типізації, відповідні типи і наведіть приклади міжнародних організацій.
5. За якими критеріями класифікуються міжнародні організації?
6. Як визначаються регіональні організації за ступенем організації?
7. Які риси характеризують міжнародні організації як систему?
8. В чому полягає суть сучасного етапу розвитку системи міжнародних організацій?
9. Визначить цілі діяльності міжнародних організацій.
10. У чому полягають функції міжнародних організацій?
11. Поясніть термін «міжнародний інститут» у контексті міжнародної організації.
12. Дайте визначення міжнародної організації з урахуванням звуженого і розширеного підходів.
13. Назвіть причини, цілі і завдання створення міжнародних організацій.

Методичні рекомендації

Організаційні структури терміну «міжнародний інститут» вивчають у трьох значеннях: міжнародної конференції (конгресу); міжнародної комісії (комітету); міжнародної організації. Усі ці установи мають родову спільність, зокрема міжнародну сферу діяльності, міжнародний характер компетенції та відповідний механізм здійснення регулювання міжнародних відносин. Відрізняються вони своїм місцем та правовим станом у системі МЄВ, зокрема міжнародні конференції та міжнародні комісії, як правило, не є суб'єктами міжнародного права, а міжнародні організації – є.

При визначенні поняття міжнародної організації виділяють *два підходи: звужений (інституціональний) та розширений*. Відповідно до звуженого трактування ***міжнародна організація*** – це стабільний інститут двох або багатосторонніх міжнародних відносин, який створюється різнонаціональними сторонами (суб'єктами МЄВ) і має погоджені учасниками цілі, компетенцію, свої постійні органи, а також інші специфічні політико-організаційні норми.

Міжнародні організації розрізняють щонайменше за трьома базовими критеріями: членство держав, географічне охоплення, компетенція. Крім того, характеристику можна доповнити ознаками юридичного статусу, характеру діяльності, періоду функціонування та порядку вступу до організації (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Критерії та типи сучасних міжнародних організацій

Критерії типізації	Типи організацій	Приклади організацій
Членство держав	<i>міждержавні (міжурядові)</i> — це об'єднання держав, які створені на основі міжнародної угоди, оформлені в систему постійно діючих органів, мають визначену та погоджену мету, міжнародну правосуб'єктність і засновані згідно з нормами міжнародного права	ООН, ЄС, НАФТА, МВФ, Світовий банк, СОТ
	<i>недержавні</i> – організаційно оформлені за спільними або близькими соціальними, політичними, економічними, ідейними, професійними та іншими інтересами об'єднання різних громадських угруповань з різних країн	Європейський діловий конгрес, Міжнародна організація споживачів
	<i>змішані</i> – це організації, які складаються як з представників урядів, так і представників професійних спілок та робітників	Міжнародна організація праці, Інтерпол
Географічне охоплення	<i>глобальні (всесвітні)</i> – це організації, членами яких є представники всіх (чи майже всіх) країн світу або регіонів	ООН, МВФ, Світовий банк, СОТ
	<i>регіональні</i> – це організації, в роботі яких бере участь велика кількість представників певного регіону	ЄС, НАФТА, Меркосур
	<i>субрегіональні</i> – це організації, які утворені з представників невеликої кількості одного або різних регіонів	ГУАМ

Відповідно до розширеного підходу *міжнародна організація* – це будь-яка група або асоціація, яка у своїй діяльності виходить за межі однієї країни і має постійну структуру органів. Проте таке розширене тлумачення припускає віднесення до міжнародних організацій транснаціональних корпорацій, так званих «революційних груп» і навіть кримінальних угруповань. Отже саме звужений підхід визначає сутність міжнародних організацій, як суб'єктів МЄВ.

Проблеми класифікації міжнародних організацій пов'язані не стільки з великою кількістю, скільки з існуванням безлічі різних ознак, за якими можлива класифікація. Тому доцільніше вести мову про типізацію організацій з виділенням найважливіших критеріїв, на основі яких може бути запропонована найзручніша та наймісткіша типізація.

Виходячи з міжнародних юридичних норм *належність до міжнародних організацій визначають такі критерії:*

- об'єднання різнонаціональних сторін (держав, юридичних та фізичних осіб);
- погоджені, спільні, постійні цілі;
- наявність міжнародного установчого документа;
- постійні організаційні інституції;
- політико-організаційні норми (статут, процедура, членство, порядок прийняття рішень);
- юридична рівність учасників;
- відповідність цілей створення та діяльності загально визнаним принципам і нормам міжнародного права.

Продовження таблиці 1.3

Критерії типізації	Типи організацій	Приклади організацій
Компетенція (функціональне охоплення, спрямованість)	<i>універсальні</i> (загальної компетенції) – це організації, які охоплюють широке коло відносин між членами (економічних, політичних, культурних тощо)	ЄС, ОЧЕС, ЛАД
	<i>спеціальні</i> (вузької компетенції) – це організації, які мають обмежені цілі, створені для співробітництва в одній галузі (наприклад праці, охорони здоров'я, цивільної авіації тощо) або охоплюють певний напрям діяльності (політику, науку, культуру, релігію тощо)	СОТ, МВФ, Всесвітній поштовий союз, МОП, ОПЕК
Характер повноважень (юридичний статус)	<i>міжнародні</i> – це утворення конфедеративного типу, тобто форма державного устрою, за якої держави, що входять у конфедерацію, повністю зберігають свою незалежність, мають власні органи державної влади та управління; для координації дій з метою досягнення спільної цілі вони створюють спеціальні спільні органи	ОЕСР, ОЧЕС, ЄАВТ
	<i>наднаціональні</i> – це утворення федеративного типу, тобто форма державного устрою, за якої держави, що входять у федерацію, мають як власні конституції, законодавчі, виконавчі та судові органи, так і наддержавні органи влади для вирішення спільних проблем	ЄС, МВФ
Характер діяльності	<i>регулювальні</i> – виконує функції встановлення для держав, міжнародних організацій або їхнього персоналу певних стандартів, норм, правил поведінки, які мають морально-політичне чи юридичне значення	Будь-яка міжнародна організація виконує різною мірою всі функції
	<i>контрольні</i> – виконує функції виявлення фактичного стану справ у сферах діяльності організації і зіставлення з еталонами, які відображені в установчих документах або актах органів самої організації	
	<i>координаційно-інформаційні</i> – виконує функції, пов'язані з наданням членам організації обумовленої раніше інформації у вигляді статистичних зведень, коментарів, тематичних або галузевих оглядів, щорічних звітів та ін.	
	<i>консультативні</i> – передбачає створення механізму надання членам організації консультативних послуг з питань діяльності організації	
Період функціонування	<i>тимчасові</i> – діють впродовж зазначеного в установчих документах організації терміну	Будь-яка міжн. організація може продовжувати термін своєї діяльності
	<i>постійні</i> – діють за угодами на певний строк (10-20 років), який можна продовжувати згідно з процедурою організації	
Порядок вступу до організації	<i>відкриті</i> – організації, членом яких може стати будь-яка держава на свій розсуд	МВФ, СБ, ОЧЕС, ОПЕК
	<i>закриті</i> – організації, які можуть приймати нового члена лише за згодою початкових засновників та за дотримання ним деяких інших умов	

Тема 1.4 Механізм функціонування міжнародних організацій

План семінарського заняття

1. Джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій
2. Нормативно-правове забезпечення механізму функціонування міжнародних організацій
3. Принципи функціонування міжнародних організацій
4. Прийняття рішень в міжнародних організаціях

Ключові поняття: міжнародне право; норми; міжнародні договори; міжнародні звичаї; міжнародний кодекс поведінки; міжнародні угоди; принципи міжнародного права; джерела формування нормативної основи; загальні принципи; спеціальні принципи; норми поведінки; санкції; рішення міжнародної організації; постанови; рекомендації; резолюції; методи прийняття рішень; технічні процедури прийняття рішень.

Теми рефератів

1. Правові норми функціонування й розвитку міжнародних організацій.
2. Основа міжнародної нормативної бази
3. Принципи і функції міжнародних організацій.
4. Правовий статус міжнародних організацій.
5. Роль норм міжнародного права в міжнародних відносинах.
6. Міжнародні звичаї як норма міжнародних відносин.
7. Міжнародні договори як основа закріплення норм та принципів, що регулюють міжнародні економічні відносини.
8. Міжнародний кодекс поведінки.
9. Загальні принципи міжнародних відносин.
10. Джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій.

Питання для обговорення

1. Назвіть джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій.
2. На яких правових нормах ґрунтується функціонування міжнародних організацій?
3. Чим відрізняються міжнародні звичаї від міжнародних договорів?
4. Що таке «міжнародні кодекси поведінки»?
5. Чим відрізняються спеціальні принципи міжнародного права від загальних?
6. Які форми санкцій може застосувати міжнародна організація щодо своїх членів?
7. Які певні привілеї та імунітети має міжнародна організація?
8. Назвіть сполучення загальних і спеціальних принципів, які задекларовані Організацією Об'єднаних Націй.
9. Яка система організацій розробляє кодекси поведінки?
10. Як називають норми, що складаються в наслідок довгострокової практики міжнародних відносин?
11. Які норми втілюються в загальних договорах?
12. Якщо міжнародна угода офіційно декларується суб'єктами, то яку має назву така норма?
13. Назвіть та охарактеризуйте нормативні основи діяльності міжнародних організацій.
14. Які санкції застосовуються в залежності від тяжкості порушення норм поведінки окремими членами міжнародних організацій?

15. За якими критеріями можуть бути класифіковані рішення міжнародних організацій?

16. Назвіть основні методи прийняття рішень в діяльності міжнародних організацій.

17. Як здійснюється процедура прийняття рішень в міжнародних організаціях?

Методичні рекомендації

Міжнародні організації є суб'єктами міжнародного права. Міжнародне право, зокрема, міжнародне економічне право – це сукупність принципів і норм, що регулюють відносини між його суб'єктами. Нормативна база складається із прав та обов'язків міжнародного права. **Норми** міжнародного права окреслюють «межі дозволеного» в міжнародних відносинах, встановлюють своєрідні правила поведінки для суб'єктів, в тому числі для міжнародних організацій.

Міжнародні правові норми утворюються на основі узгоджень між учасниками міжнародних відносин. Якщо угода офіційно декларується суб'єктами, то така норма зветься договірною; якщо ж норму не декларують, але мають її на увазі і не заперечують, то вона зветься міжнародним звичаєм.

Договори бувають двосторонніми й багатосторонніми, в залежності від числа учасників. Звичайно договори, на основі яких утворюються міжнародні організації, є багатосторонніми. В міжнародних договорах (угодах) закріплюються норми й принципи, що регулюють міжнародні відносини. Договори поділяються на загальні й конкретні. В загальних договорах втілюються норми, що визнані як універсальні, розраховані на тривалий час. Більшість договорів, що відносяться до міжнародних організацій, є саме загальними. Щодо конкретних угод, то вони звичайно укладаються між двома державами й мають короткостроковий характер (наприклад, угода про спорудження якогось об'єкту спільними зусиллями).

Міжнародні звичаї – це норми, що складаються внаслідок довгострокової практики міжнародних відносин. Звичаї можуть встановлюватись на основі постанов міжнародних судових організацій (наприклад, Міжнародного суду ООН), офіційних заяв голів держав або урядів, національного законодавства держав. Звичай визначається всіма учасниками міжнародних договорів.

Міжнародні правові норми можуть складатися внаслідок рішень міжнародних організацій або конференцій. Рішення можуть мати обов'язковий або рекомендаційний характер. В залежності від характеру рішень визначають «м'яке право» (soft law) – рішення-рекомендації або «тверде право» (hard law) – обов'язкові рішення. Рекомендаційні рішення приймаються переважно пленарними (вищими) органами організацій і адресуються державам-членам. Обов'язкові рішення спрямовані переважно на виконання внутрішніми органами організацій (затвердження бюджету, контроль за виконаннями постанов, прийняття нових членів, фінансова політика тощо). Більшість рішень Генеральної Асамблеї ООН мають рекомендаційний характер, але в практиці міжнародних відносин рідко яка держава може їх ігнорувати. Так само й рішення

МВФ: незважаючи на їх переважно рекомендаційний характер, вони сприймаються до виконання беззаперечно.

Інколи рекомендації складають ціле зведення, систему норм, що визначають дії суб'єктів міжнародних відносин в тій чи іншій сфері. Такі норми мають назву *міжнародних кодексів поведінки*. Вони систематизують правила поведінки членів організації в міжнародному співробітництві в певній галузі відносин. Звичайно кодекси поведінки розробляються організаціями системи ООН.

Таким чином, можна узагальнити *джерела* формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій. До них відносяться:

- міжнародні угоди;
- рішення міжнародних організацій та конференцій;
- міжнародні звичаї;
- міжнародні кодекси поведінки.

Окрім договірних і звичайних норм важливу роль в правовому регулюванні діяльності міжнародних організацій відіграють *принципи* міжнародного права. Принципи трактуються як норми, що мають обов'язковий характер для всіх учасників міжнародних організацій. Принципи поділяються на *загальні* та *спеціальні*.

Загальними є принципи, які втілюють найпоширеніші норми поведінки суб'єктів і охоплюють широкий спектр міжнародних відносин. Загальні принципи базуються на природних законах поведінки, які склалися в суспільних відносинах протягом століть. *Спеціальні* принципи охоплюють дещо вузьку сферу відносин між суб'єктами міжнародного права і мають більш конкретний характер. Серед спеціальних принципів можна назвати: принцип свободи вибору форми організації зовнішньоекономічних зв'язків, принцип суверенітету держав на свої природні ресурси, принцип найбільшого сприяння в зовнішній торгівлі.

Тема 1.5 Організаційно-функціональна структура міжнародних організацій

План семінарського заняття

1. Цілі та компетентності.
2. Функції міжнародних організацій.
3. Виконавчі органи міжнародних організацій.

Ключові поняття: цілі міжнародних організацій; головні та підпорядковані цілі; компетенція організації; загальна компетенція; спеціальна компетенція; функції міжнародних організацій (головна, регулююча, координуюча, оперативна, контролююча); організаційна структура; класифікація органів міжнародної організації (вищі, виконавчі, допоміжні, контролюючі, допоміжні); адміністративні органи; секретаріат; міжпарламентські органи; органи з комітетів та груп.

Темі рефератів

1. Міжнародний валютний фонд (МВФ): головна мета, цілі, принципи та компетенція організації .
2. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ): головна мета, цілі, принципи та компетенція організації.
3. Світова організація торгівлі (СОТ): головна мета, цілі, принципи та компетенція організації.
4. Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР): головна мета, цілі, принципи та компетенція організації.
5. Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АПЕК): головна мета, цілі, принципи та компетенція організації
6. Різновиди функцій МВФ.

Питання для обговорення

1. Як співвідноситься головна мета організації та підпорядковані цілі міжнародної організації?
2. Що таке «компетенція організації»?
3. Визначте функціональну структуру організації.
4. Визначте організаційну структуру міжнародної організації та охарактеризуйте її складові.
5. Охарактеризуйте організаційну структуру неурядових міжнародних організацій.
6. Назвіть основні критерії класифікації органів міжнародних організацій.

Методичні рекомендації

Кожна організація визначає свої цілі, сферу компетенції, функції, організаційну структуру, механізм прийняття рішень та їх виконання.

Найперше, з чого починається організація, – це визначення *цілей* її діяльності. Якщо цілі визначено чітко, їх досягнення реально обґрунтовано, то така організація буде функціонувати ефективно (за інших обставин). Якщо ж головна мета сформульована розпливчасто, якщо цілей забагато й вони не відповідають реальній ситуації, то це буде гальмувати діяльність організації або, взагалі, вона стане нежиттєздатною.

Звичайно цілі міжнародних організацій поділяються на головну і підпорядковані. *Головна ціль* (мета) організації визначає, для чого, власне, її засновники вирішили згуртуватися. Часто головна мета формулюється досить чітко. Наприклад, ось як вона задекларована Міжнародним банком реконструкції і розвитку (МБРР): «Сприяння реконструкції й розвитку територій держав-членів шляхом заохочення капіталовкладень для виробничих цілей». Тут вказана не тільки ціль, але й спосіб її досягнення.

Підпорядковані цілі конкретизують головну мету, більш чітко визначаючи сферу діяльності організації. Наприклад, та ж сама СОТ, після проголошення головної мети, далі формулює ціль, яка, власне, розкриває її суть: «спрямування зусиль на розширення торгівлі, збільшення інвестицій, зайнятості

й підвищення рівня доходів у всьому світі»; отже, визначається, що торгівля – основна сфера діяльності організації.

Цілі міжнародної організації, а також принципи її діяльності записуються в *Статуті*, який являє собою установчий документ. Всі члени організації повинні в своїх діях дотримуватися основних положень Статуту.

Цілі організацій в значній мірі окреслюють рамки її компетенції. Компетенція організації – це об'єкт, сфера предметної діяльності, коло проблем, якими вона буде займатись. Окрім цього, в поняття компетенції входить комплекс повноважень, якими організація наділяється для виконання своїх функцій. В залежності від кола проблем, якими займаються організації, вони поділяються на організації загальної компетенції й організації спеціальної компетенції.

Організації *загальної компетенції* відають зразу великою кількістю сфер міжнародної діяльності – економічною, політичною, культурною, екологічною, соціальною, тощо. До таких організацій відноситься ООН, майже всі регіональні організації інтеграційного характеру, ОЕСР та деякі інші. Організації *спеціальної компетенції* мають вузький діапазон і конкретніші напрямки діяльності. Наприклад, Світова організація торгівлі (СОТ) всю свою діяльність здійснює в сфері міжнародної торгівлі. Компетенція Світового банку обмежується наданням довгострокових кредитів і фінансування програм розвитку переважно бідних країн; компетенція МВФ – регулювання міжнародної валютної системи і надання короткострокових кредитів.

Виходячи з цілей та компетенції організації визначаються її функції. *Функціями* міжнародної організації вважається зовнішній прояв її діяльності по виконанню своїх завдань. Організація може виконувати свої функції в межах визначеної компетенції. Функції поділяються на головну, регулюючі, координуючі, контролюючі й оперативні. *Головна функція* полягає у визначенні відповідності інтересів учасників організації її цілям.

Функціональна структура організації тісно пов'язана з її *організаційною структурою*. Окремі органи утворюються саме для тих або інших функцій. Кожний структурний підрозділ організації має чітко окреслену компетенцію своєї діяльності. Організаційна структура відрізняється ієрархічністю й субординацією, тобто визначаються органи вищі, виконавчі, допоміжні тощо. Класифікувати органи міжнародної організації можна за різними критеріями. Найчастіше застосовується функціональний принцип. Згідно з ним органи поділяються на вищі, виконавчі, допоміжні, контролюючі й адміністративні.

Вищі (головні) органи відають найважливішими сферами діяльності організації, приймають рішення з найважливіших питань, причому ці рішення остаточні. Вищий орган визначає загальну політику організації, її принципи; розглядає бюджетні й фінансові питання; має право переглянути й доповнити статут; приймає рішення щодо вступу нових членів до організації або виключення із її складу. Проте вищі органи не виконують оперативних функцій. Найчастіше до складу вищих органів входять представники усіх держав, і тоді такий орган називається *пленарним*. *Виконавчі органи*

впроваджують у життя рішення і постанови, що приймаються вищим та деякими іншими органами.

Адміністративні органи також мають справу з виконанням поточних функцій. Але їхній ранг поступається рангові виконавчих органів. Адміністративні органи займаються повсякденною організаційною роботою, яка спрямована переважно на внутрішні справи організації. Найчастіше ці функції виконує **секретаріат**. В його сферу входить підготування документації до проведення конференцій та нарад; організація й проведення переговорів між організацією й іншими суб'єктами міжнародного права; організація технічної допомоги державам-членам; матеріально-технічне забезпечення організації. Специфічним **контрольним органом** є міжнародні суди. Вони не тільки розв'язують суперечки між членами організацій, але й слідкують за дотриманням норм і принципів поведінки, що записані в статуті. Решта органів міжнародних організацій називається **допоміжними**. Кожний такий орган здійснює якусь одну, чітко визначену функцію.

Важливим елементом механізму функціонування міжнародних організацій є процедура **прийняття рішень**. Рішення можуть прийматися простою більшістю голосів, кваліфікованою більшістю й консенсусом.

Тема 1.6 Організація Об'єднаних Націй та міжнародне економічне співробітництво

План семінарського заняття

1. Історія створення.
2. Цілі, принципи, структура і функції ООН.
3. Генеральна Асамблея.
4. Економічна і соціальна рада – ЕКОСОП.
5. Спеціалізовані установи ООН.

Ключові поняття: Організація Об'єднаних Націй; цілі ООН; сфери діяльності; напрями діяльності; Генеральна Асамблея; Рада Безпеки; економічна і соціальна рада; ЕКОСОП; функціональні комісії ЕКОСОП; регіональні комісії ЕКОСОП; Міжнародний Суд; Секретаріат; Генеральний Секретар; спеціалізовані заклади ООН; Програма розвитку ООН; Світова продовольча програма; Програма з довкілля; Фонд в галузі народонаселення; Фонд розвитку інвестицій; Міжнародний торговельний центр.

Теми рефератів

1. ООН в системі міжнародних організацій.
2. ООН: історичні умови утворення та основні напрями діяльності.
3. Мета, принципи та організаційна структура ООН.
4. Загальна характеристика спеціалізованих установ ООН.

Питання для обговорення

1. Опишіть хронологію створення ООН
2. З якою метою була утворена Організація Об'єднаних Націй?
3. До якого типу організацій належить ООН?
4. Хто може бути членом ООН? Як визначаються розміри внесків учасників? Наведіть приклади. Як формується і використовується бюджет ООН?
5. Охарактеризуйте склад і напрями діяльності головних органів ООН.
6. Які мови застосовуються в ООН як офіційні і які – як робочі?
7. Які цілі діяльності має ООН?
8. Як узгоджуються цілі та сфери діяльності ООН?
9. В чому полягають принципи діяльності ООН?
10. Назвіть головні органи ООН.
11. В чому полягають функції ЕКОСОП?
12. Перерахуйте спеціалізовані заклади ООН.
13. Які допоміжні органи входять до структури ООН?
14. Назвіть і охарактеризуйте організації, що належать до групи спеціалізованих установ ООН. У чому полягають особливості їх статусу та діяльності?

Методичні рекомендації

За типологічною класифікацією ООН – глобальна, універсальна, багатofункціональна, міждержавна організація. Головною метою при утворенні ООН передбачалось збереження миру в усьому світі, запобігання військових конфліктів. Але поступово поле діяльності Організації розширювалось, охоплюючи інші напрямки міжнародного політичного співробітництва, економічні й соціальні відносини, культуру, науку, екологію тощо. При цьому най динамічнішим виявилось розширення компетенції ООН саме в соціально-економічній сфері.

Переважає більшість програм, комісій, спеціалізованих закладів, фондів Організації спрямована на регулювання економічного співробітництва між її членами. Серед спеціалізованих закладів є могутні організації, які беззаперечно керують сьогодні найважливішими сферами міжнародної економіки, – МВФ, Світовий Банк, Світова організація торгівлі. В структурі ООН є органи, що регулюють міжнародні економічні відносини на галузевому рівні (ЮНІДО, ФАО, ІКАО, та ін.), й такі, що координують співробітництво між країнами на регіональному рівні (регіональні комісії ЕКОСОП).

Таблиця 1.4 – Хронологія створення ООН

Дата	Подія
жовтень 1943р.	На Московській конференції союзних держав (СРСР, США, Великобританії, Китаю), прийнята Декларація, в якій проголошено «необхідність заснування у можливо короткий строк спільної міжнародної організації для підтримки міжнародного миру і безпеки, що базується на принципі суверенної рівності всіх миролюбних держав...»
серпень – жовтень 1944 р.	Представники Радянського Союзу, Китаю, Великобританії, Сполучених Штатів Америки в Думбартон-Оксі готують концепцію та пропозиції щодо створення організації
25 квітня – 26 червня 1945 р.	У Сан-Франциско проходить Конференція Об'єднаних Націй, присвячена створенню міжнародної організації; обговорюється проект Хартії ООН
26 червня 1945 р.	Підписання Статуту ООН представниками 50 країн
24 жовтня 1945 р.	Статут ООН було ратифіковано Радянським Союзом, Китаєм, Великобританією, Сполученими Штатами Америки та Францією. Цей день вважається офіційною датою створення ООН і щорічно відзначається як День Організації Об'єднаних Націй

Оскільки ООН є універсальною, глобальною організацією, то й цілі її діяльності мають широкомасштабний, узагальнюючий характер.

Таблиця 1.5 – Організаційна структура ООН

Головні органи	Допоміжні органи				
Генеральна Асамблея	Головні комітети (6)	Постійні комітети	Близько-східне агентство	Автономні організації	Програми, фонди, центри
Рада Безпеки	Військово-штабний комітет	Постійні комітети			
Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОП)	Функціональні комісії	Регіональні комісії	Постійні комісії	Спеціалізовані установи	Програми, фонди, центри
Секретаріат, Генеральний секретар	Верховний комісар з прав людини				
Міжнародний суд					
Рада з опіки					

Початковою метою було збереження миру в усьому світі, але поступово коло цілей розширилося. Однак і сьогодні цілі організації охоплюють найважливіші сфери й проблеми міжнародних відносин:

- підтримка міжнародного миру й безпеки шляхом прийняття ефективних колективних заходів і мирного урегулювання спорів;
- розвиток дружніх відносин між націями на основі поважання принципів рівноправності та самовизначення народів;
- забезпечення міжнародного співробітництва по вирішенню міжнародних економічних, соціальних, культурних і гуманітарних проблем, заохочення поважання прав людини для всіх людей без будь-яких винятків;
- перетворення ООН на центр узгоджених зусиль для досягнення цих цілей.

Принципи діяльності ООН логічно пов'язані з її цілями. Вони є взірцем, еталоном міжнародних відносин для будь-якої країни і відповідають поняттям справедливості й гуманності, які прийняті в людському спілкуванні. Ось головні принципи:

- суверенна рівність всіх членів;
- сумлінне виконання взятих на себе за Статутом обов'язків;
- вирішення міжнародних суперечок мирним шляхом, а отже не створювати загрози щодо міжнародного миру, безпеки й справедливості;
- утримування в міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти іншої держави;
- надання Організації всілякої допомоги у всіх її діях, які вона застосовує відповідно до цих принципів.

Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОР) – головний орган з координації економічної діяльності ООН та спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН. **Механізм допоміжних органів ЕКОСОР** складається з функціональних комісій, постійних комітетів, регіональних комісій, постійних експертних органів (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Організаційно-функціональна структура ЕКОСОР

Функціональні комісії	Регіональні комісії	Постійні комісії (комітети)	Групи експертів
1. Статистична. 2. Щодо народонаселення і розвитку. 3. Щодо соціального розвитку. 4. Щодо прав людини. 5. Щодо становища жінок. 6. Щодо запобігання злочинності. 7. Щодо наркотичних засобів. 8. Щодо науки і техніки. 9. Щодо сталого розвитку	1. Європейська економічна комісія (ЄЕК). 2. Економічна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну (ЕКЛІАК). 3. Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО). 4. Економічна і соціальна комісія для Західної Азії (ЕСКЗА). 5. Економічна комісія для Африки (ЕКА)	1. Щодо програми і координації. 2. Щодо природних ресурсів. 3. Щодо неурядових організацій. 4. Щодо переговорів з міжурядовими установами. 5. Щодо ТНК. 6. Щодо населених пунктів	1. Щодо розвитку планування. 2. Щодо оподаткування. 3. Щодо транспортування небезпечних вантажів. 4. Щодо економічних, політичних і культурних прав. 5. Щодо природних ресурсів. 6. Щодо нових і джерел енергії. 7. Щодо державного управління і фінансів. 8. Щодо питань географічних назв

Спеціалізовані установи пов'язані з ООН спеціальними угодами про співробітництво і координацію, взаємодіють з нею і одна з одною через координуючий апарат ЕКОСОР. Це самостійні міжнародні організації, створені на основі міжурядових угод, які мають широку компетенцію і працюють у співробітництві з ООН. Спеціалізовані установи користуються

самостійністю і мають повну юридичну правоспроможність, а ЕКОСОР координує їхню діяльність.

Спеціалізовані органи і міжурядові установи, пов'язані з ООН, можуть бути поділені на три групи (табл. 1.7):

- програми і робочі органи ООН;
- спеціалізовані установи ООН;
- автономні організації, пов'язані з ООН.

Таблиця 1.7 – Спеціалізовані органи ООН і міжнародні установи, пов'язані з ООН

Спеціалізовані установи і міжурядові організації, пов'язані з ООН		
Програми і робочі органи	Міжурядові установи, пов'язані з ООН	Автономні організації
<ul style="list-style-type: none"> - Програми розвитку ООН (ПРООН) - Програми ООН з навколишнього середовища - Міжнародна програма ООН з контролю за наркотичними засобами - Всесвітня продовольча програма (ВПП) - Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) - Близькосхідне агентство ООН для допомоги палестинським біженцям (БАПОР) - Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) - Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) - Програма добровольців ООН - Центр ООН з населених пунктів (ХАБІТАТ) - Міжнародний навчальний і науково-дослідний інститут поліпшення становища жінок 	<ul style="list-style-type: none"> - Міжнародна організація праці (МОП) - Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) - Продовольча і сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй (ФАО) - Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР) - Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) - Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) - Міжнародна морська організація (ММО) - Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО) - Всесвітній поштовий союз (ВПС) - Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) - Міжнародний союз з телекомунікацій (МСТ) - Всесвітня метеорологічна організація (ВМО) - Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) - Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) - Міжнародна асоціація розвитку (МАР) - Міжнародна фінансова корпорація (МФК) - Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ) - Міжнародний валютний фонд (МВФ) 	<ul style="list-style-type: none"> - Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) - Всесвітня організація з туризму (ВОТ) - Міжнародний торговельний центр (МТЦ) - Світова організація торгівлі (СОТ)

Перша група об'єднує структурні одиниці, які є складовою допоміжних органів Генеральної Асамблеї ООН.

Організації другої і третьої груп пов'язані спеціальними угодами з ООН. Друга група установ підпорядкована безпосередньо ЕКОСОР, тобто ці організації взаємодіють з ООН і одна з одною через ЕКОСОР і щорічно подають свої звіти і доповіді. Рада уповноважена укладати зі спеціалізованими установами угоди про умови їх зв'язків з ООН і подавати такі угоди на затвердження Генеральній Асамблеї.

Таблиця 1.8 – Програми ООН

Назва	Рік утворення	Основні функції	Сфери діяльності
Програма розвитку ООН (ПРООН)	1965 р.	Розробка проектів і програм розвитку; розподіл коштів на втілення проектів; технічна допомога; консультативні й експертні послуги; організація семінарів та навчання фахівців за кордоном; підготовка національних управлінських кадрів; надання допомоги в надзвичайних ситуаціях	Боротьба із злиденністю; розвиток управлінської діяльності; технічне співробітництво між країнами, що розвиваються; навколишнє середовище; раціональне використання природних ресурсів; участь жінок у соціальному управлінні
Програма ООН з довкілля (ЮНЕП)	1972 р.	Розробка рекомендацій щодо політики захисту довкілля; загальне керівництво діяльністю й координація програм у галузі збереження природного середовища; екологічний моніторинг стану навколишнього середовища; підготовка доповідей про стан навколишнього середовища в світі та за регіонами; технічні заходи з ліквідації шкоди, заподіяної навколишньому середовищу	Збереження генетичних ресурсів біосфери, запобігання загибелі екосистем
Всесвітня продовольча програма (ВПП)	1962 р.	Надання продовольчої допомоги країнам, які мають низький економічний рівень розвитку або потерпілим від стихійного лиха	Координація надзвичайної допомоги продовольством, яка здійснюється органами і організаціями ООН

ЗМ 2 КЛАСИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Тема 2.1 Міждержавні економічні організації в системі регулювання економічного співробітництва й галузей світового господарства

План семінарського заняття

1. Сутність, види та основні функції міжнародних міждержавних економічних організацій.
2. Етапи, процедури створення та характеристика органів міждержавних організацій.
3. Міжнародні організації загальної компетенції і їхня діяльність в галузі економічного співробітництва (ООН, Рада Європи, ОЕСР).
4. Механізм функціонування та діяльність регіональних міждержавних економічних організацій.
5. Консультативні групи держав.
6. Міжнародні організації з регулювання відносин у виробничій сфері.

Ключові поняття: міждержавні економічні організації (загальноекономічні, галузеві); функції міждержавних економічних організацій (основні, спеціальні); процедура створення міждержавних організацій; сукупність органів міждержавної організації; компетенція; механізм функціонування; міждержавні економічні організації загальної компетенції; регіональні міждержавні економічні організації; консультативні групи країн; сутність організацій галузевого напрямку; Організація з промислового розвитку (ЮНІДО); Міжнародна агенція з атомної енергії (МАГАТЕ); Агенція з

ядерної енергії (АЯЕ); Міжнародна енергетична агенція (МЕА); Європейська організація ядерних досліджень (ЦЕРН); Продовольча й сільськогосподарська організація (ФАО); Світова продовольча програма (СПП); Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР); Міжнародна морська організація (ІМО); Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО); Європейська конференція міністрів транспорту (ЄКМТ); Європейська конференція цивільної авіації (ЄКАК); Європейська організація з безпеки повітряної навігації Євроконтроль); Світовий поштовий союз (СПС); Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ).

Темати рефератів

1. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): мета, функції, організаційна структура.
2. Роль ОЕСР в сучасному світі
3. Організація з промислового розвитку (ЮНІДО): мета, принципи, функції.
4. Діяльність міжнародної агенції з атомної енергії на сучасному етапі.
5. Продовольча й сільськогосподарська організація: історія та цілі функціонування.
6. Сучасні проекти організації ООН у сфері транспорту і зв'язку.
7. Питання безпеки мореплавства та попередження забруднення моря у діяльності Міжнародної морської організації.
8. Причини та передумови виникнення Групи Семи.
9. Значення та роль країн-учасниць Г-7.
10. Порівняльна характеристика консультативних груп держав.

Питання для обговорення

1. Наведіть приклади відомих Вам міждержавних організацій.
2. Сформулюйте визначення міждержавної організації.
3. Охарактеризуйте основні та спеціальні функції міждержавних організацій.
4. На яких принципах базується компетенція адміністративних органів міждержавних організацій?
5. Визначте характер діяльності, принципи формування та компетенцію вищих органів міждержавних організацій.
6. Визначте джерела фінансових коштів міжнародних організацій.
7. Визначте шляхи припинення існування міжнародних організацій.
8. На основі чого виробляються та приймається текст установчого документу організації?
9. Що визначають установчі документи?
10. На основі якого документу формується структура міжнародної організації?
11. Охарактеризуйте організаційно-функціональну структуру ОЕСР.
12. В чому полягають особливості регулюючих функцій консультативних груп держав?

13. Які групи організацій відносяться до галузевого регулювання?
14. Які цілі ставить перед собою ЮНІДО?
15. В чому полягають пріоритети в діяльності ЮНІДО?
16. Які організації регулюють розвиток енергетичної сфери?
17. В чому полягає головна мета МАГАТЕ?
18. Які важливі функції виконує ФАО?
19. До якої групи країн спрямована Світова продовольча програма?
20. Які чинники обумовили утворення міжнародних організацій у сфері транспорту й зв'язку?
21. Яку роль в регулюванні міжнародних економічних відносин відіграє Група Семи?
22. Чим пояснити той факт, що більшість міждержавних економічних організацій мають регіональний і субрегіональний характер?
23. Чому уряди розглядають членство в міждержавних організаціях як один із головних засобів здійснення своєї зовнішньої політики?

Методичні рекомендації

До цієї групи міждержавних організацій належать МДЕО (міждержавні економічні організації загальної компетенції), сфера економічних інтересів яких дуже широка, практично необмежена. Будь-яка проблема економічного характеру може стати об'єктом уваги такої організації. Існують два найважливіших види МДЕО – загальноекономічного та галузевого характеру. МДЕО загальноекономічного характеру покликані сприяти співробітництву своїх членів у сфері, яка охоплює широкий спектр МЕВ. Найбільшими серед них є ОЕСР, ЕКОВАС, ЛАЕС, АСЕАН та інші. Загальна економічна компетенція притаманна ООН, Раді Європи, ОЕСР та регіональним інтеграційним об'єднанням.

Але діяльність регіональних міждержавних організацій все ж таки просторово обмежується, і тому вони виокремлюються в самостійну типологічну групу. Щодо Організації економічного співробітництва й розвитку, то вона є глобальною економічною організацією загальної компетенції. Глобальний характер діяльності ОЕСР зближує цю організацію з ООН. Різниця ж полягає в тому, що, незважаючи на багатофункціональний характер діяльності, функції ОЕСР не виходять за межі соціально-економічної сфери. Інша відміна: ООН є відкритою організацією, а ОЕСР – напівзакрита; хоча статутом передбачається можливість будь-якої організації стати членом ОЕСР, в дійсності має місце жорсткий відбір кандидатів з боку засновників організації. Загальною компетенцією в економічній сфері характеризуються й так звані консультативні групи держав («Група Семи», «Група Десяти» тощо). В точному значенні слова вони не є організаціями: відсутній статут, немає постійних органів, наради відбуваються не за графіком, а коли постає нагальна необхідність. Але їх роль в міжнародних відносинах досить велика, особливо «Групи Семи». Їх рішення беруться до уваги такими організаціями, як ОЕСР, Світовий Банк, МВФ та іншими. Ось чому консультативні групи доцільно розглянути вкупі з МДЕО.

На відміну від них галузеві економічні організації головну увагу приділяють регулюванню міжнародного економічного співробітництва в певній сфері. Серед них розрізняють міжнародні організації, які сприяють співробітництву членів у галузі:

- промисловості – ЮНІДО, Європейське об'єднання вугілля та сталі, Латиноамериканська організація з енергетики;
- сільське господарство – ФАО;
- сфері фінансів та кредиту – МБРР, МВФ;
- торгівлі – Європейська асоціація вільної торгівлі, ГАТТ;
- транспорту і засобів зв'язку – ІКАО, міжнародна морська організація, всесвітня поштова спілка тощо.

Тема 2.2 Міжнародні валютно-фінансові організації і їхня роль у розвитку економічного співробітництва

План семінарського заняття

1. Система міжнародних організацій у валютно-кредитній сфері.
2. Діяльність Міжнародного валютного фонду (МВФ), як глобальної валютно-кредитної організації.
3. Загальна характеристика організацій групи Світового банку.
4. Банк міжнародних розрахунків – БМР
5. Регіональні банки і фонди розвитку, механізм їх функціонування.
6. Організації з регулювання міжнародних розрахунків та зовнішньої заборгованості.

Ключові поняття: міжнародні економічні (валютно-фінансові) конференції; міжнародні валютно-кредитні організації; міжнародний валютний фонд (МВФ); Світовий банк; Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР); Міжнародна асоціація розвитку (МАР); Міжнародна фінансова корпорація (МФК); Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАТІ); Міжнародний центр розв'язання інвестиційних спорів (МЦРІС); Банк міжнародних розрахунків (БМР); регіональні банки розвитку; організації з регулювання зовнішньої заборгованості; Паризький і Лондонський клуб кредиторів.

Теми рефератів

1. Сучасна система валютно-кредитних організацій.
2. Основні етапи розвитку інституційної структури міжнародного валютно-кредитного ринку.
3. Міжнародний валютний фонд (МВФ): формування й розподіл ресурсів, основні функції.
4. Світовий банк: історичні умови утворення, мета, принципи, організаційна структура.
5. Міжнародна фінансова корпорація: історичні умови створення, мета, організаційна структура.

6. Міжнародна асоціація розвитку (МАР).
7. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР).
8. Валютно-кредитні та фінансові організації Європейського Союзу.
9. Регіональні банки розвитку та їх роль в економічній трансформації країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою.

Питання для обговорення

1. Чим відрізняється Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, що між ними спільного?
2. Як формувалася система валютно-кредитних організацій?
3. В чому полягають основні цілі міжнародних фінансових інститутів?
4. В чому полягають цілі МВФ?
5. Як формуються ресурси МВФ?
6. Що таке СДР?
7. Як здійснюється кредитно-фінансова діяльність МВФ?
8. З чого складається Світовий банк?
9. Як формуються ресурси МБРР?
10. В чому полягають основні цілі МБРР?
11. На які країни, у першу чергу, спрямована діяльність МАР?
12. В чому полягає різниця між регіональними банками і групою Світового банку за цілями?
13. Що являють собою клуби кредиторів?
14. В чому різниця між Паризьким і Лондонським клубами?
15. З якою метою було засновано ЄБРР?
16. Як формуються ресурси регіональних банків розвитку?

Методичні рекомендації

Міжнародні валютно-кредитні та фінансові інститути – це міжнародні організації, що в тій чи іншій мірі виконують функції регулювання міжнародних валютних, кредитних та фінансових відносин, проведення досліджень щодо проблем валютно-кредитної та фінансової сфер світового господарства, виробки та надання рекомендацій та пропозицій (рис. 2.1).

Ці організації посідають важливе місце в системі МЄВ:

1. Їхня діяльність дає змогу внести регулюючий початок та певну стабільність в суперечливу цілісність всесвітнього господарства, забезпечуючи безперервне функціонування валютно-фінансової сфери. Необхідність цього пояснюється перш за все як значними масштабами взаємних зв'язків держав, так і перемінним характером цих зв'язків;

Рисунок 2.1 – Система міжнародних валютно-фінансових організацій

2. Ці організації повинні налагоджувати співробітництво між країнами та державами.

3. Збільшується значення міжнародних валютно-фінансових організацій у галузі вивчення, аналізу та узагальнення інформації про тенденції розвитку та виробки рекомендацій з важливих проблем всесвітнього господарства.

Особливе місце серед цих інститутів займають організації в системі ООН, а саме: Міжнародний валютний фонд (МВФ) та група Всесвітнього банку – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та його три філіали – Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК) та Багатостороннє агентство по гарантуванню інвестицій (БАГІ).

Залежно від цілей та ступеня універсальності міжнародні валютно-фінансові інститути розподіляються на організації, що мають світове значення, регіональне, а також організації, діяльність яких охоплює певну конкретну сферу всесвітнього господарства.

Своєрідними інститутами в структурі міжнародних валютно-кредитних відносин є клуби кредиторів і консультативні групи країн.

Таким чином, наприкінці ХХ сторіччя утворилася розгалужена й досить складна інституціональна структура міжнародного валютно-кредитного ринку. Основними структурними блоками є такі групи інститутів:

- 1) державні органи й заклади, що контролюють міжнародну валютно-кредитну діяльність країни, – міністерства (фінансів, економіки), національні банки й інші установи;
- 2) багатонаціональні банки (далі – БНБ);
- 3) валютні біржі;

4) міжнародні валютно-кредитні організації, які зі свого боку, поділяються на групи й види:

- Міжнародний валютний фонд (далі – МВФ);
  - Група Світового банку (далі – МБРР, МАР, МФК, БАГІ, МЦУІС);
  - Банк міжнародних розрахунків (далі – БМР);
  - Група Європейських міжнародних банків, організаційно пов'язаних з ЄС (далі – ЄІБ, ЄЦБ);
  - регіональні банки розвитку;
  - неспецифічні органи ООН (ЕКОСОР, ЮНКТАД);
  - клуби кредиторів (Паризький, Лондонський);
  - консультативні групи (Г-5, Г-7, Г-10, Г-20, Г-24, Г-30, Г-77, та ін.)
- (рис 2.2).

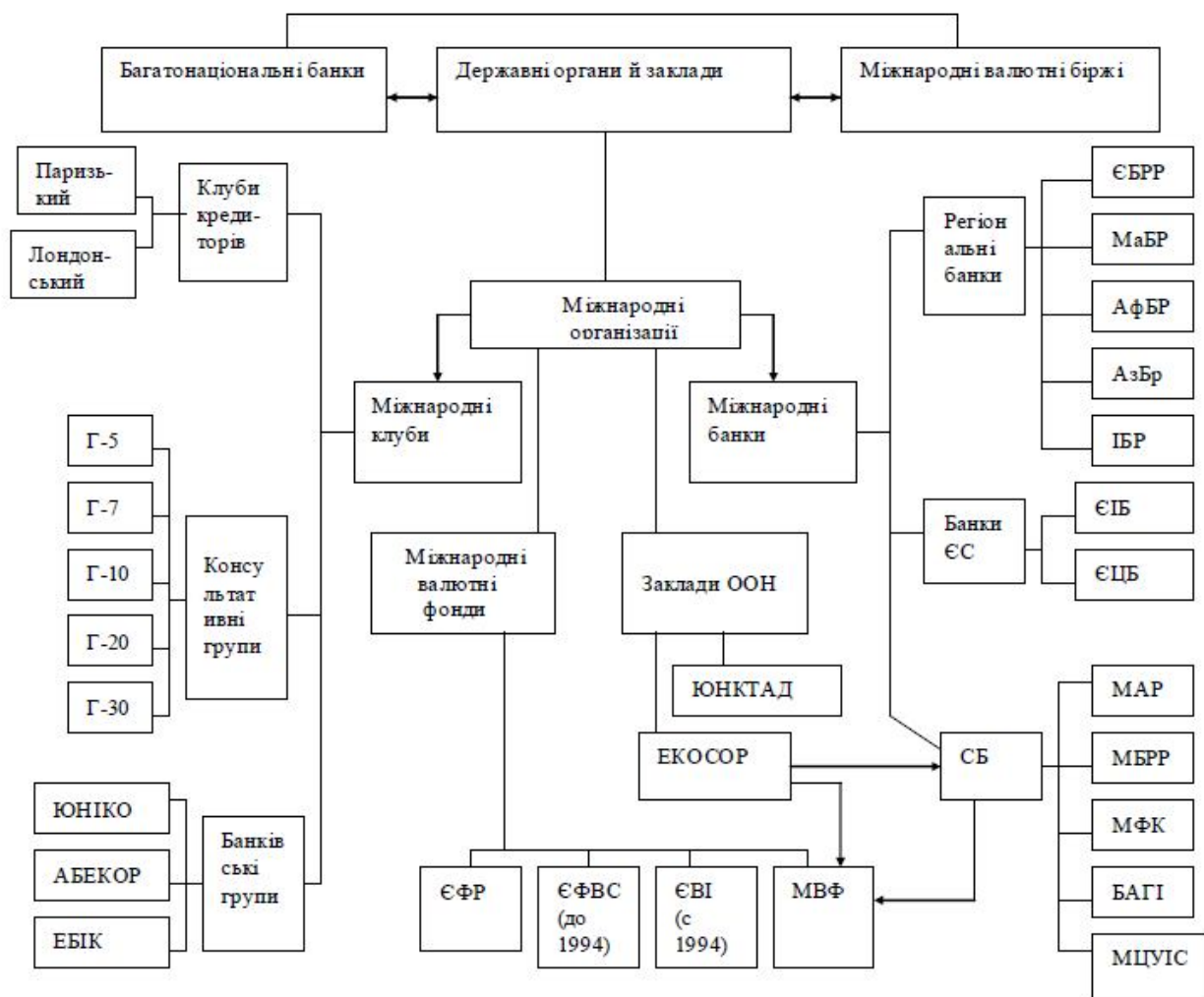

Рисунок 2.2 – Інституційна структура міжнародної валютно-кредитної системи

Отже, можна тепер визначити призначення й основні цілі інституціональної системи валютно-кредитного ринку.

Головне призначення міжнародних фінансових інститутів – регулювання міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин з метою ефективного розвитку світогосподарських зв'язків. **Основні цілі** міжнародних інститутів:

- стійкий і поступальний розвиток економіки;

- прискорення міжнародної валютної інтеграції як на регіональних рівнях, так і в глобальному вимірі;
- нормалізація і стабілізація міжнародних валютно-кредитних відносин;
- лібералізація й координація валютно-кредитної політики у відносинах між країнами;
- надання економічної допомоги країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою шляхом надання кредитів і консультативної допомоги;
- збирання й обробка інформації, наукові дослідження з проблем міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин.

Тема 2.3 Міжнародні організації з питань торгової та економічної політики

План семінарського заняття

1. Система міжнародних організацій, пов'язаних з регулюванням світової торгівлі
2. Світова організація торгівлі (СОТ): цілі, функції, принципи діяльності та організаційна структура.
3. Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД).
4. Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ).
5. Міжнародний торговельний центр (МТЦ).
6. Міжнародні організації з урегулювання світових товарних ринків

Ключові поняття: міжнародна торгівля; глобально-універсальні організації; ГАТТ; Світова організація торгівлі (СОТ); Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД); Конференція ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ); міжнародний торговельний центр (МТЦ); торговельно-промислові палати (ТПП) (національні, закордонні, змішані); всесвітня митна організація (ВМО); міжнародні товарні організації.

Теми рефератів

1. Світова організація торгівлі як міжнародний регулятор світової торгівлі.
2. ГАТТ/СОТ: історичні умови утворення й розвитку, принципи, функції.
3. Комісія ООН з торгівлі та розвитку: мета, принципи, функції.
4. Комісія ООН з права у міжнародної торгівлі: структура та основна діяльність.
5. Організація країн-експортерів нафти: загальні проблеми розвитку всіх країн-членів.

Питання для обговорення

1. Які інститути створюють систему міжнародних організацій, що здійснюють координацію і багатостороннє регулювання міждержавних торговельно-економічних відносин?
2. Визначте міжнародні організації у сфері торгівлі, що належать до

глобально-універсальних.

3. Охарактеризуйте особливості історії створення Генеральної асоціації з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Визначте принципи, на яких ґрунтуються Генеральна угода і діяльність організації.

4. Охарактеризуйте торговельні раунди ГАТТ,

5. Яка історія створення Світової організації торгівлі (СОТ)?

6. Чим організаційна структура СОТ відрізняється від відповідної структури ГАТТ?

7. Який існує механізм приєднання країн до системи СОТ?

8. На які аспекти сучасної міжнародної торгівлі спрямована діяльність Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД)?

9. З якою метою створена Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ)? Визначте напрями діяльності ЮНСІТРАЛ.

10. Міжнародний торговельний центр (МТЦ) – це допоміжний чи центральний орган ГАТТ та ООН?

11. Надайте характеристику основним пріоритетним напрямам діяльності МТЦ.

12. Визначте основну мету створення та завдання, що вирішує Всесвітня митна організація (ВМО) в рамках свого статусу.

13. Які проблеми залишаються в Україні після вступу до СОТ?

Методичні рекомендації

Торговельна політика і проблеми світової торгівлі є об'єктом діяльності багатьох регіональних, галузевих, глобально-універсальних інститутів. Як міжурядових, так і неурядових. Усі вони створюють систему міжнародних організацій, що здійснюють координацію і багатостороннє регулювання міждержавних торгово-економічних відносин (рис. 2.3).

До групи глобально-універсальних організацій належать такі, які географічно і за характером діяльності в сфері торгівлі тяжіють до глобальних (всесвітніх) і універсальних (загальної компетенції) організацій. У міжнародній торгівлі до глобально-універсальних належать: три органи ООН – Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Міжнародний торговельний центр; міжурядові організації – Всесвітня митна організація (ВМО), Бюро міжнародних виставок (БМВ); неурядові організації – Міжнародна торговельна палата (МТП), Спілка міжнародних ярмарок (СМЯ).

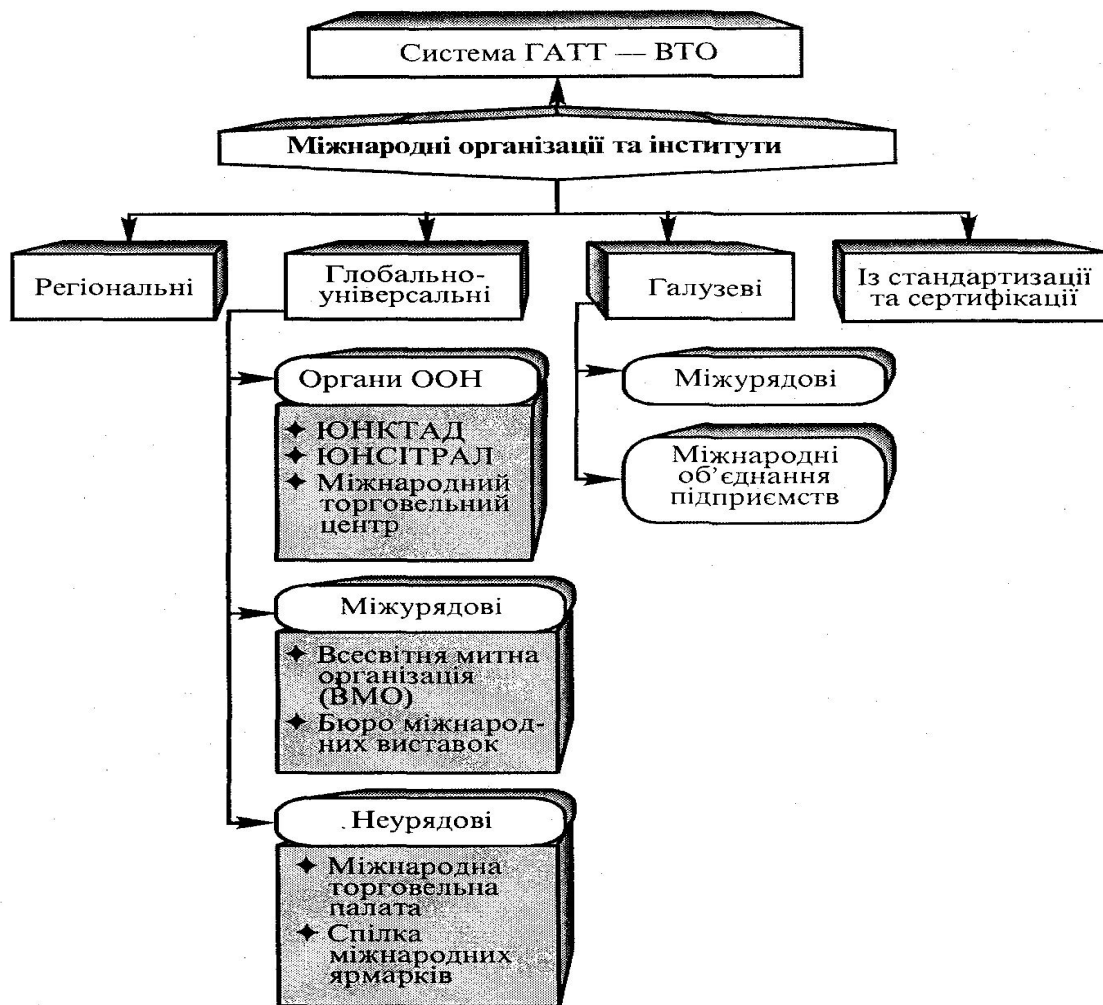

Рисунок 2.3 – Система міжнародних організацій з регулювання світової торгівлі

До регіональних організацій торговельного спрямування належать усі регіональні економічні угруповання, оскільки спільною рисою цих наддержавних організацій є інституціональне закріплення вже існуючого (або бажаного) ступеня розвитку інтеграції.

Галузеві організації, об'єктом діяльності яких є окремі галузі світової торгівлі, можна поділити на міжурядові і неурядові. На окремих світових ринках важливу роль відіграють міжнародні товарні організації, метою яких є спостереження за реалізацією міжнародних товарних угод, і міждержавні організації країн-виробників, країн-експортерів і країн-імпортерів сировини, метою яких є посилення національного контролю над природними ресурсами і стабілізація цін на ринках сировинних товарів (наприклад: ОПЕК – організація країн-експортерів нафти). Численні недержавні галузеві організації існують у формі міжнародних спілок виробників (підприємств, картелів, міжнародних асоціацій) (наприклад: Міжнародна конференція виробників електроенергії).

Міжнародні організації з урегулювання світових товарних ринків мають за мету нормалізацію ситуації на ринках товарів, в основному, ринків сировини й сільськогосподарської продукції. Основні цілі таких організацій:

- регулювання цін на товари з тим, щоб уникнути їх різких коливань;

- запобігання затоварення на ринках відповідних товарів;
- встановлення справедливого співвідношення між цінами на сировинні та промислові товари;
- усунення надмірної конкуренції між товаровиробниками за рахунок розподілу ринків учасниками організації;
- забезпечення стабільних поставок товару на світові ринки.

Тема 2.4 Міжнародне регулювання соціальних відносин

План семінарського заняття

1. Система міжнародних організацій, пов'язаних з регулюванням соціальних відносин: цілі, функції та напрямки діяльності.
2. Міжнародна організація праці (МОП).
3. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО).
4. Світова туристська організація (СТО).

Ключові поняття: регулювання в соціальній сфері; міжнародна організація праці (МОП); Міжнародний трудовий кодекс; конвенції та рекомендації МОП; Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО); програма ЮНЕСКО; Світова організація охорони здоров'я (СООЗ); Фонд ООН для допомоги дітям (ЮНІСЕФ); Фонд ООН в галузі народонаселення (ЮНФПА); Світова туристська організація (СТО).

Теми рефератів

1. Міжнародна організація праці (МОП): особливості формування та розвитку.
2. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО): основні цілі та напрями діяльності.
3. Програма ООН з навколишнього середовища: структура та відомі міжнародні проекти.
4. Дитячий фонд ООН: основні цілі та напрями діяльності.
5. Фонд розвитку для жінок: основні цілі та напрями діяльності.
6. Світова організація охорони здоров'я (СООЗ): структура, цілі та напрями діяльності.
7. Світова туристська організація (СТО): сучасні проблеми розвитку.

Питання для обговорення

1. Якими є критерії для віднесення міжнародної організації до групи регулюючих у сфері соціальних відносин?
2. Назвіть та проаналізуйте діяльність міжнародних організацій, що працюють під егідою ООН і регулюють соціальні відносини.
3. В чому полягає головна мета МОП?
4. В чому полягає принцип тристороннього представництва держави-члена МОП?

5. Які стратегічні цілі має МОП?
6. В чому полягає суть конвенцій МОП?
7. Які положення передбачені в конвенціях і рекомендаціях МОП відносно мігрантів?
8. Які функції виконує Міжнародна конференція праці?
9. Які цілі ставить перед собою ЮНЕСКО?
10. Назвіть найважливіші програми ЮНЕСКО.
11. Які функції виконує Світова організація охорони здоров'я (СООЗ)?
12. Які стратегічні цілі має Дитячий фонд ООН?
13. В чому полягає головна мета Світової туристичної організації?

Методичні рекомендації

До цієї групи належить досить велика кількість організацій, які мають чітко виражену соціальну спрямованість своєї діяльності. Це – Міжнародна організація праці (МОП), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Фонд ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), Центр ООН з населених пунктів (ХАБІТАТ), Фонд ООН для допомоги дітям (ЮНІСЕФ), Фонд розвитку для жінок (ЮНІФЕМ), Світова туристська організація (СТО) та інші. Більшість організацій цієї групи належать до системи ООН.

Особливістю МОП, яка відрізняє її від інших міжнародних організацій, є те, що представництво кожної країни-члена складається з трьох соціальних верств: від урядовців, підприємців і трудящих. Головна мета МОП – сприяння встановленню соціальної справедливості у сфері праці, захист інтересів трудящих на основі соціального партнерства, поліпшення умов праці. МОП має чотири головні стратегічні цілі:

- розвиток і реалізація норм та принципів у сфері праці;
- створення ширших можливостей для жінок і чоловіків щодо забезпечення достойної зайнятості;
- розширення охоплення й підвищення ефективності – соціального захисту для всіх;
- зміцнення тристоронньої структури й підтримка соціального діалогу.

Функції: нормативна діяльність; технічне співробітництво; підготування досліджень і публікацій. Нормативна діяльність полягає в розробленні міжнародних Конвенцій і рекомендацій щодо регулювання умов праці, зайнятості, прибутків, соціального забезпечення й основних прав людини й управління працею. Розроблення нормативів є головним напрямом діяльності МОП. Держави – члени МОП періодично проводять регіональні наради для вивчення питань з регулювання трудових відносин у тих чи інших регіонах.

Головна мета ЮНЕСКО – сприяння зміцненню миру й безпеки через розвиток міжнародного співробітництва в галузі освіти, науки й культури. Цілі організації: поглиблення порозуміння за допомогою засобів масової інформації; розвиток народної освіти й поширення культури; збереження, поглиблення й поширення знань. Основні сфери діяльності ЮНЕСКО: виховання; наука; культура; комунікації; соціальні науки й розвиток; мир і права людини.

Головна мета СТО – розвиток міжнародного туризму як засобу, що сприяє економічному розвитку, зміцненню миру й порозумінню між народами. Особливу увагу приділяється розвитку туризму в країнах, що розвиваються.

Тема 2.5 Регіональні економічні організації в системі регулювання світового господарства

План семінарського заняття

1. Регіональні економічні організації системи ООН.
2. Регіональні і економічні організації держав Західної Європи.
3. Регіональні економічні організації держав Америки, Азії, Африки та арабських держав.

Ключові поняття: регіональні комісії ООН; Європейська економічна комісія (ЕЭК); Економічна й соціальна комісія для Азії й Тихого океану (ЕСКАТО); Економічна комісія для Африки (ЕКА); Економічна комісія для Латинської Америки (ЕКЛА); Економічна комісія для Західної Африки (ЕКЗА); основні регіональні економічні та соціальні проблеми; Організації європейського регіону (Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), Європейський валютний союз (ЄВС) – Єврозона, Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ), Європейський економічний простір (ЄЕП); організацій держав американського регіону; Організація Американських держав (ОАД), Латиноамериканська економічна система (СЕЛА), Латиноамериканська організація з енергетики (ЛАОЕ), Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛАІ), Карибське співтовариство і Карибський спільний ринок (КАРІКОМ), Організація східнокарибських держав (ОСКД), Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), Південний спільний ринок (МЕРКОСУР), Андська група, Міжамериканський банк розвитку (МАБР), Міжамериканська інвестиційна корпорація (МАІК), Карибський банк розвитку (КБР), Центральнопівнічноамериканський банк економічної інтеграції (ЦАБЕІ); економічних організацій Азіатсько-Тихоокеанського регіону; економічних організацій арабських держав; економічних організацій африканських держав.

Теми рефератів

1. Регіональні комісії ООН: особливості формування та етапи розвитку.
2. Організації у рамках ЄС.
3. Сучасні пріоритети розвитку Євросоюзу
4. Аналіз конкурентних позицій ЄС в глобальній економіці.
5. Регіональні економічні організації держав американського регіону.
6. Основні аспекти діяльності і структурної організації Карибського співтовариства і Карибського спільного ринку (КАРІКОМ).
7. Основні аспекти діяльності і структурної організації Латиноамериканської асоціації інтеграції (ЛАІ).
8. Основні аспекти діяльності і структурної організації Міжамериканського банку розвитку (МАБР).

9. Основні аспекти діяльності і структурної організації Тихоокеанської економічної ради (ТЕР).
10. Арабський фонд економічного і соціального розвитку (АФЕР).
11. Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС).
12. Африканський фонд розвитку (АФР).
13. Спільний ринок Східної та Південної Африки (КОМЕСА).

Питання для обговорення

1. Яку роль виконують регіональні комісії ООН.
2. Особливості розвитку організацій в рамках Європейського союзу.
3. Які завдання виконує Європейське економічне співтовариство (ЄЕС)?
4. Які міжнародні організації працюють в американському регіоні?
5. Особливості та форми економічної інтеграції в американському регіоні.
6. Розкрийте основні цілі та напрями діяльності організації Андської групи.
7. Особливості та форми економічної інтеграції в Азії і Тихоокеанському регіоні.
8. Яка роль організації Ради зі співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ).
9. Назвіть основні напрями діяльності і структурної організації Арабського фонду економічного і соціального розвитку (АФЕР).
10. Які основні функції Економічного співтовариства держав Західної Африки (ЕКОВАС)?
11. Основні напрями діяльності Групи Африканського банку (Африканський банк розвитку (АБР), Африканський фонд розвитку (АФР), Східноафриканський банк розвитку (ВАБР).

Методичні рекомендації

У межах Економічної і соціальної ради ООН (Economic and Social Council-ECOSOR) здійснює діяльність п'ять організацій (комісій) регіонального спрямування:

- 1) Європейська економічна комісія (ЄЕК), створена в 1947 році у складі 55-ти країн;
- 2) Економічна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну (ЕКЛАК), створена в 1948 році у складі 55-ти країн;
- 3) Економічна комісія ООН для Азії і Тихого океану – ЕСКА-ТО, створена в 1947 році, 49 країн регіону;
- 4) Економічна і соціальна комісія ООН для Західної Азії – ЕС-КЗА, створена в 1973 році, 13 країн (переважно арабського Близького Сходу);
- 5) Економічна комісія ООН для Африки – ЕКА, створена в 1958 році, у складі 53-х країн.

Цілі та завдання, структурна побудова незначно відрізняються, тому зупинимось на основних характеристиках діяльності ЄЕК ООН.

Економічна комісія для Європи, створена за рішенням ГА ООН, має статус постійного члена ООН. До складу входять 55 країн Європи, а також США, Канада, Ізраїль. Дозволяється участь у статусі спостерігачів чи консультантів будь-яким членам ООН, міжурядовим і міжнародним організаціям.

Основні цілі та завдання функціонування ЄЕК включають:

- 1) сприяння розвитку і зміцненню економічних зв'язків;
- 2) координацію науково-технічного і торговельно-економічного співробітництва;
- 3) співробітництво у сфері економічного прогнозування та планування, статистики, стандартизації та сертифікації, охорони довкілля, певних галузях економіки (енергетика, транспорт, сільське господарство);
- 4) збір, аналіз і розповсюдження статистичної інформації з технологічних та економічних питань.

Тема 2.6 Міжнародні неурядові економічні організації

План семінарського заняття

1. Розвиток міжнародних неурядових організацій та їхня роль у сучасній системі міжнародних відносин.
2. Система керівних органів та членство в міжнародних неурядових організаціях.
3. Види міжнародних неурядових організацій.
4. Правова основа механізму взаємодії неурядових та міжурядових організацій.

Ключові поняття: міжнародні неурядові організації (загальноекономічні, галузеві, кооперативні, громадські); компетенція міжнародної неурядової організації; основні типи керівних органів (вищі, виконавчі, адміністративні); види міжнародних неурядових організацій).

Теми рефератів

1. Римський клуб та його історичне значення.
2. Міжнародні об'єднання підприємців.
3. Міжнародний олімпійський комітет (МОК): особливості утворення та функціонування.
4. Міжнародна торговельна палата: історичні умови виникнення та роль її на сучасному етапі.
5. Міжнародна асоціація економічних наук: мета, принципи, організаційна структура.
6. Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ): особливості утворення та функціонування.
7. Міжнародний кооперативний альянс (МКА).

Питання для обговорення

1. В чому полягає суть міжнародних неурядових організацій?
2. Які перспективи розвитку міжнародних неурядових організацій в міжнародній сфері?
3. Якими є особливості юридичного статусу неурядових організацій?
4. Коли з'явилися перші міжнародні неурядові організації?
5. Які форми діяльності притаманні сучасним неурядовим економічним організаціям? Наведіть приклади.
6. В чому полягає механізм співробітництва неурядових організацій з урядовими?
7. Які є види міжнародних неурядових організацій?
8. Що являють собою міжнародні об'єднання підприємців?
9. В якій сфері відбувається переважна діяльність Римського клубу?
10. Чим Лондонський клуб відрізняється від Паризького?
11. В чому полягає основна мета МТП?
12. Якими є основні функції МТП?
13. Визначте основні форми діяльності Міжнародного кооперативного альянсу.

Методичні рекомендації

Економічна та соціальна рада ООН дає таке ***визначення міжнародної неурядової організації***: «Будь-яка міжнародна організація, створена не на основі міжурядової угоди». Отже, установчі документи неурядових організацій не є міжнародними угодами і не регламентуються нормами міжнародного публічного права, тому вони є суб'єктами міжнародного приватного права. Водночас, як і міжурядові організації, вони мають свій інституціональний та договірний механізм, завдяки якому впливають на економічні, політичні та інші міжнародні відносини.

Більшість міжнародних неурядових економічних організацій мають в якості установчих документів статuti, в яких відображено цілі та принципи діяльності, питання членства, склад та компетенцію структурних підрозділів, порядок прийняття рішень та їх види, бюджетні питання, форми і напрями діяльності тощо.

Членами міжнародних неурядових організацій, на відміну від міждержавних, у роботі яких беруть участь представники урядів, є приватні особи (індивідуальне членство), національні організації (колективне членство) або і ті, і ті одночасно (індивідуальне та колективне членство). До більшості неурядових організацій входять колективні члени – національні асоціації, національні групи, національні професійні організації тощо. Деякі організації включають і представників держав, але вони мають особливий статус, і сутність неурядової організації від цього не змінюється.

Всі міжнародні неурядові економічні організації можна поділити на такі групи (табл. 2.1). Переважна більшість рішень неурядових організацій має характер необов'язкових рекомендацій з питань, які входять до компетенції організації. Обов'язковими є тільки «внутрішні» рішення (фінансові,

процедурні, організаційні, дисциплінарні тощо). Незалежно від ступеня їхньої юридичної обов'язковості для членів акти неурядових організацій не мають міжнародно-правового значення.

Бюджети неурядових організацій формуються головним чином за рахунок членських внесків, розміри яких визначаються керівними органами цих організацій за спеціальними шкалами. Додатковими джерелами фінансування можуть бути приватні пожертвування, фінансова підтримка різних фондів, урядів, тощо.

Таблиця 2.1 – Види міжнародних неурядових організацій

Види	Приклади
<i>Загальноекономічні</i>	Європейське товариство для вивчення громадської думки і ринкової кон'юнктури (ЕСОМАР); Міжнародна торговельна палата (МТП); Спілка міжнародних ярмарків (СМЯ); Міжнародний центр з оптової торгівлі
<i>Галузеві</i>	Міжнародна конференція виробників електроенергії, Європейський комітет з виробництва текстильного обладнання, Міжнародний центр з хімічних добрив, Європейський меблевий союз, Міжнародна асоціація з виробництва молочних продуктів, Всесвітня асоціація туристських агентств тощо
<i>Кооперативні</i>	Міжнародний кооперативний альянс (МКА), Карибська кооперативна конфедерація, Скандинавське кооперативне оптове товариство тощо
<i>Громадські</i>	організації, які вивчають економічні та соціальні питання, – Міжнародна асоціація економічних наук (МЕА), Міжнародний статистичний інститут, Міжнародна рада з вивчення проблем народонаселення, Міжнародний комітет з наукової організації праці в сільському господарстві, Міжнародний інститут з вивчення економічного життя суспільства

Міжнародні неурядові підприємницькі організації (МНПО) – це неприбуткові організації, утворені на основі власних статутів, фінансовані за рахунок внесків своїх членів.

Офіційною метою міжнародних неурядових об'єднань (союзів, клубів) підприємців є сприяння розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин, усунення обмежень конкуренції на світовому ринку. Міжнародні союзи підприємців деколи передбачають у своїх статутах такі цілі:

- обмін виробничим досвідом;
- розробка методів покращення якості товарів;
- забезпечення спільних інтересів учасників шляхом проведення досліджень, організації консультацій, кооперації та узгоджених дій фірм на міжнародному ринку.

Важливу роль у формуванні політики міжнародного економічного співробітництва відіграють об'єднання представників крупного міжнародного бізнесу, де узгоджуються позиції з найважливіших міжнародних проблем і ухвалюються рішення у вигляді рекомендацій урядам країн і міжнародним організаціям, з якими вони співпрацюють. До таких об'єднань належить **Міжнародна торговельна палата – МТП**.

Відповідно до мети і виконуваних функцій МНПО поділяються на міжнародні та регіональні союзи підприємців, а також міжнародні та регіональні торговельні палати.

Міжнародні союзи підприємців створюються з метою сприяння діяльності національних союзів підприємців, у тому числі у сфері міжнародних економічних відносин. Серед найбільших міжнародних союзів підприємців виокремлюють Союз промислових федерацій ЕС – ЮНіСЕ, Альянс виробників какао – (АВК), Міжнародну федерацію з торгівлі пушниною, Міжнародну федерацію з торгівлі насінням.

ЗМ 3 МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 3.1 Міжнародні і регіональні організації у сфері регулювання міжнародного бізнесу

План семінарського заняття

1. Роль міжнародних організацій в регулюванні і розвитку міжнародного бізнесу.
2. Міжнародні економічні організації та угоди з регулювання промислової власності.
3. Міжнародні організації регулювання науково-технічного співробітництва та передачі технологій.
4. Міжнародне регулювання інвестиційної діяльності та науково-технічного і промислового співробітництва.

Ключові поняття: глобалізація; регулювання міжнародного бізнес; приватний сектор; торгівля та інвестиції; підприємницька діяльність; механізм взаємодії між бізнесом, державою і громадським суспільством; міжнародні інститути; ООН; Міжнародна торгова палата (МТП); Міжнародна організація роботодавців; Всесвітній економічний форум; Всесвітня рада підприємців; Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР); Світова організація торгівлі (СОТ); світова організація інтелектуальної власності; інтелектуальна власність; винахід; товарний знак; промисловий зразок; патент; патентні системи; Світова організація інтелектуальної власності (СОІВ); науково-технічне та промислове співробітництво; міжнародні та регіональні організації з регулювання інвестиційної діяльності.

Теми рефератів

1. Світова організація інтелектуальної власності (СОІВ): основні цілі, функції та значення.
2. Європейська патентна організація – ЄПО: основні цілі, функції та значення.
3. Міжнародна торгова палата: значення та особливості розвитку.
4. Всесвітня рада підприємців: основні цілі, функції та напрями розвитку.
5. Міжнародне науково-технічне співробітництво в межах ЄС.

6. Діяльність ООН у сфері науково-технічного та промислового співробітництва: напрями та організації.
7. Програма розвитку ООН (ПРООН): напрями та особливості розвитку.
8. Діяльність ООН з питань передачі технологій: історія розвитку.
9. Особливості розв'язання інвестиційних суперечок між державами та зарубіжними особами.

Питання для обговорення

1. Назвіть подібні передумови для співпраці між бізнесом і міжурядовими установами?
2. Назвіть основні функції та установи ООН, що створюють інфраструктуру для більш успішного функціонування міжнародного бізнесу.
3. Наведіть приклади проєктів із розвитку підприємницької діяльності.
4. Які цілі визначає Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) для розвитку міжнародного бізнесу?
5. Проаналізуйте основні функції СОТ і їх вплив на розвиток міжнародного бізнесу.
6. На що спрямована діяльність СОІВ?
7. Як була заснована СОІВ?
8. Які органи входять до складу СОІВ?
9. Назвіть цілі діяльності Європейської патентної організації.
10. Загальноєвропейська організація EUREKA доповнює програму будівництва «Технічної Європи». Яка мета її створення та напрями діяльності?
11. Як фінансується та реалізується здійснення програм наукових досліджень в системі організації ООН у сфері передачі технологій?
12. В яких конкретних формах реалізуються інвестиції?
13. Перелічіть ключові позиції угод Уругвайського раунду ГАТТ в сфері регулювання інвестиційної діяльності.

Методичні рекомендації

Міжнародний бізнес зацікавлений в ефективному регулюванні процесів і ринкових відносин на глобальному рівні, без яких міжнародне економічне співробітництво виявляється практично неможливим. Для ООН **приватний сектор** виступає як свого роду стратегічний партнер по залученню ресурсів для розвитку країн і зміцнення їх економічного потенціалу.

Співпраця між ООН і всіма партнерами, в тому числі приватним сектором, має служити цілям і принципам, втіленим в Статуті ООН, і вносити конкретний внесок в досягнення цілей, що містяться в підсумкових документах міжнародних конференцій і зустрічей на вищому рівні ООН, особливо в області ліквідації бідності і забезпечення розвитку націй.

Розвиток відносин міжнародних організацій з діловим співтовариством набуває все більшого значення в силу багатьох причин. **По-перше, торгівля та інвестиції** є найважливішими факторами економічного розвитку країн.

По-друге, ділова спільнота все краще починає усвідомлювати роль міжнародних організацій в забезпеченні стабільних і сприятливих умов для

підприємницької діяльності. По-третє, налагодження надійних і загальнозрозумілих механізмів взаємодії між бізнесом, державою і громадським суспільством не може повноцінно проходити без участі міжнародних інститутів, що створюють основу координації на глобальному рівні і надають відкритий форум для обміну досвідом і формування партнерських мереж. ООН властива велика інституційна різноманітність, що виявляється в широкій репрезентативності організацій, які входять та співпрацюють з ООН.

Співробітництво у сфері охорони промислової власності (ПВ) зумовлено особливостями об'єкта охорони – результатами інтелектуальної праці, який часто не має зреченої форми і, отже, може бути імітований. З розвитком науково-технічного прогресу ця діяльність значно інтенсифікувалася внаслідок використання квазімонополії на інтелектуальну власність як вагомого чинника конкурентної боротьби, а також відносної незахищеності об'єктів промислової власності та формування їх складної структурної побудови.

До основних видів об'єктів промислової власності (ОПВ) Конвенція Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) зараховує винаходи, корисні моделі, товарні знаки, знаки походження і обслуговування, фірмові назви, промислові зразки тощо. Міжнародне регулювання у сфері ПВ встановлює загальні принципи і положення щодо застосування національних законів з метою охорони особистих і майнових прав зарубіжних власників ОПВ.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) – це універсальна міжнародна організація, яка займається розв'язанням проблем міжнародного співробітництва держав у сфері охорони інтелектуальної і промислової власності. Організації надано статус спеціалізованої установи ООН. ВОІВ заснована Конференцією держав-членів Паризького і Бернського союзів, проведеною в Стокгольмі у 1967 році (вступила в дію з 1974 р.) за участю 74-х держав. Основні цілі конвенції:

- зміцнення співробітництва для взаємної вигоди;
- сприяння охорони інтелектуальної власності та розвитку творчої діяльності;
- удосконалення управління чинними угодами щодо охорони ПВ та авторських прав.

Загалом положення Конвенції поділяються на чотири узагальнені групи: національний режим; право пріоритету; загальні правила у сфері матеріального права; правила щодо адміністративних, фінансових та організаційних питань.

У цій сфері ВОІВ розмежовує функції і завдання з такими спеціалізованими установами ООН, як ПРООН, ЮНЕСКО, ЮНІДО, ЮНКТАД, СОТ зі спеціальних питань інтелектуальної власності, зокрема, надання правової і технічної допомоги країнам, що розвиваються.

Прискорений розвиток науково-технічного прогресу сприяв створенню в другій половині ХХ ст. нового світового ринку – технологічного, який функціонує разом зі світовими ринками праці та капіталу. Важливою передумовою виникнення та функціонування технологічного ринку є правовий захист науково-технічних знань та інтелектуальної власності.

Найпоширенішими інструментами правового захисту винаходів і технологій є патенти, ліцензії, копірайт, товарний знак або марка, знак походження.

Специфічним різновидом міжнародної передачі технологій є міжнародне технічне сприяння, програми надання якого широко реалізуються світовим співтовариством з кінця 70-х років минулого століття. Ці програми здійснюються на двосторонній або багатосторонній основі і мають метою надання технологічного сприяння країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою в сфері технологічних процесів і управління. Програми технологічного сприяння розробляються і реалізуються ООН, МВФ, світовим банком, ОЕСР та іншими міжнародними організаціями.

У сучасних умовах важливого значення набувають регіональні патентні системи, до яких належать:

- Європейська, Євразійська патентні системи;
- Африканська організація інтелектуальної власності (АОІВ);
- Африканська регіональна організація промислової власності (АРОПВ).

Важливу роль відіграє політика сприяння приватним інвестиціям: страхування експортних кредитів; створення спеціальних фондів. Окремим напрямом багатостороннього регулювання інвестиційної діяльності є гарантування інвестицій, особливо комплексних аспектів інвестиційного процесу: контролю за обмежувальною діловою практикою, усунення подвійного оподаткування, забезпечення прав споживачів. Важливим документом є обговорена в 1998 році в межах ОЕСР Багатостороння угода з інвестицій (БУІ). Незважаючи на те, що вона інституціонально не закріплена, її принципи реалізовані у близько 1600 двосторонніх угодах з інвестицій. Аналогічні домовленості укладені в регіональних економічних утвореннях ЄС, НАФТА.

Тема 3.2 Діяльність міжнародних і регіональних організацій у сфері стандартизації і сертифікації продукції

План семінарського заняття

1. Основи міжнародної стандартизації й сертифікації продукції
2. Діяльність міжнародних міжурядових організацій у сфері стандартизації й сертифікації продукції
3. Міжнародні неурядові організації у сфері стандартизації й сертифікації продукції
4. Участь України у міжнародних, європейських та регіональних організаціях зі стандартизації, метрології та сертифікації.

Ключові поняття: міжнародна стандартизація та сертифікація; конкурентоздатність; об'єкт стандартизації; здійснення стандартизації на міжнародному, регіональному, національному рівнях; міжнародні неурядові організації; Міжнародна організація зі стандартизації (ІСО); Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК); Європейський комітет зі стандартизації (СЕН); Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (СЕНЕ-ЛЕК);

Міжскандинавська організація зі стандартизації (ІНСТА); Панамериканський комітет стандартів (КОПАНТ); Світова організація торгівлі; Всесвітня туристська організація (ВТО); Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ); Міжнародний залізничний союз; Європейська організація автотуризму; Європейська економічна комісія ООН; сертифікація (обов'язкова, добровільна); метрологія; Міжнародна організація міри і ваги, Міжнародна організація законодавчої метрології.

Темати рефератів

1. Стандартизація як фактор конкурентоздатності на зовнішніх ринках
2. Об'єкт стандартизації: вимоги, характеристики, параметри, правила.
3. Міжнародній організації зі стандартизації (ІСО): функції та особливості розвитку.
4. Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК): цілі та напрями діяльності.
5. Роль регіональних організацій у сфері стандартизації.
6. Особливості стандартів міжнародної неурядової організації ІСО.
7. Роль Європейської економічної комісії ООН у галузі гармонізації стандартів і технічних вимог.
8. Напрями діяльності продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) у сфері стандартизації.

Питання для обговорення

1. Які організації відіграють провідну роль у міжнародній стандартизації?
2. Як впливає стандартизація та сертифікація продукції на забезпечення її конкурентоздатності на зовнішніх ринках?
3. З чим тісно пов'язані стандартизація і сертифікація?
4. Які основні цілі і завдання Європейської економічної комісії ООН у сфері стандартизації?
5. Назвіть головну вимогу у сфері стандартизації.
6. Яка головна мета Світової організації торгівлі у сфері стандартизації?
7. Які міжнародні стандарти розробляє продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО)?
8. Коли створена міжнародна організація зі стандартизації (ІСО)?
9. Які основні напрями і завдання діяльності ІСО?
10. Коли створена міжнародна електротехнічна комісія (МЕК)?
11. З якого року Україна є повноправним членом Міжнародної організації зі стандартизації (ІСО)?

Методичні рекомендації

Підприємці, які беруть участь у міжнародному співробітництві, повинні дотримуватися встановлених міжнародних і національних норм і вимог, що стосуються характеристик випущеної продукції. Виконання правових і організаційних вимог до стандартизації та сертифікації продукції є важливим

чинником забезпечення її конкурентоздатності на зовнішніх ринках. Стандартизація – це розробка і встановлення вимог, норм, правил, які забезпечують право споживача на придбання товарів належної якості за прийнятною ціною, а також на безпечність і комфортність праці. Об'єктом стандартизації є продукція, процес, послуги, для яких розробляються певні вимоги, характеристики, параметри, правила.

Стандартизація здійснюється на міжнародному, регіональному, національному рівнях. Міжнародна стандартизація – діяльність, у якій беруть участь органи стандартизації різних країн. Провідна роль у міжнародній стандартизації належить двом неурядовим міжнародним організаціям – Міжнародній організації зі стандартизації (ІСО) і Міжнародній електротехнічній комісії (МЕК). Важливою для міжнародної стандартизації є діяльність двох міждержавних організацій – Світової організації торгівлі і Європейської економічної комісії ООН. Регіональними організаціями у сфері стандартизації є Європейський комітет зі стандартизації (СЕН), Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (СЕНЕЛЕК), Міжскандинавська організація зі стандартизації (ІНСТА), Панамериканський комітет стандартів (КОПАНТ).

Міжнародні неурядові організації ІСО і МЕК розробили низку правил щодо застосування стандартів. Міжнародні стандарти ІСО представляють собою варіант технічних вимог до продукції (послуг), що полегшує обмін товарами та послугами між економічними агентами світового ринку (ці вимоги не обов'язкові для всіх країн-учасниць). Стандарт ІСО у випадку його використання імплементується в національну систему стандартизації. Національні комітети можуть подавати свої пропозиції, а ІСО може ухвалити рішення про застосування національного стандарту як міжнародного з урахуванням впливу стандарту на розвиток міжнародної торгівлі, гарантування безпеки людей, захисту довкілля.

Інші міжнародні організації – Світова організація торгівлі, Всесвітня туристська організація (ВТО), Міжнародний залізничний союз, Європейська організація автотуризму – розробляють стандарти у відповідних галузях. Неабияку роль у галузі гармонізації стандартів і технічних вимог відіграє Європейська економічна комісія ООН.

Важливою сферою діяльності міжнародних організацій є сертифікація продукції, яка надходить у міжнародний товарообіг. *Сертифікація* – це підтвердження відповідності продукції заданим вимогам, що здійснюється за певними правилами. Сертифікація може бути обов'язковою та добровільною. Обов'язкова сертифікація здійснюється на основі національного законодавства і забезпечує доказ відповідності товару (процесу, послуги) вимогам технічних регламентів, обов'язковим вимогам стандартів. Добровільна сертифікація проводиться за ініціативою юридичних або фізичних осіб на договірних умовах між заявником і органом із сертифікації в системах добровільної сертифікації. Сертифікація повинна сприяти розвитку міжнародної торгівлі, оскільки для сертифікованого товару скорочується термін одержання дозволу на ввезення в іншу країну. Проте сертифікація в сучасних умовах стає засобом

протекціонізму для захисту внутрішнього ринку від товарів іноземного виробництва і застосовується як технічний бар'єр у торгівлі.

Тема 3.3 Діяльність міжнародних економічних організацій в галузі регулювання міжнародної ділової практики в боротьбі з корупцією

План семінарського заняття

1. Зміст поняття «корупція», основи формування міжнародних організацій в боротьбі з корупцією.
2. Діяльність ООН з протидії корупції та хабарництву.
3. Функції і діяльність міждержавного органа по боротьбі з відмиванням грошей (ФАТФ).
4. Регіональне співробітництво у боротьбі з корупцією.

Ключові поняття: корупція; хабарництво; здирництво; вимагання; незаконні та сумнівні платежі; заходи протидії корупції; Генеральна Асамблея ООН; Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб; Декларація ООН про боротьбу з корупцією та хабарництвом в міжнародних комерційних операціях; Декларація ООН про злочинність і суспільну безпеку; багатопрофільна група з питань корупції; ООН; Рада Європи; Світова організація торгівлі; Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР); Міжнародна торговельна палата (МТП); Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей – ФАТФ.

Теми рефератів

1. Передумови Міжамериканської конвенції по боротьбі з корупцією.
2. Особливості антикорупційних програм багатопрофільної групи Ради Європи.
3. Роль в боротьбі з кримінальним бізнесом Інтерполу.
4. Етика підприємців у правилах Міжнародної торговельної палати.
5. Світова митна організація в боротьбі з корупцією.
6. Негативні наслідки злочинної діяльності в економічній сфері.
7. ФАТФ: особливості формування та розвитку.
8. Боротьба з легалізацією тіньових доходів.
9. Основні заходи запобігання корупції.

Питання для обговорення

1. Які заходи в боротьбі з корупцією вам відомі?
2. Які види платежів відносять до хабарів?
3. В чому полягає зміст поняття «незаконний бізнес»?
4. Що таке «брудні гроші»?
5. Які міжнародні організації діють у сфері протидії корупції і хабарництву?
6. Які заходи здійснюються світовою спільнотою в боротьбі з незаконним бізнесом?

7. Що таке «Віденська Конвенція»?
8. Яку роль відіграє ООН в боротьбі з незаконним бізнесом?
9. Який орган ООН є головним координатором в економічній протидії злочинному бізнесу?
10. Які документи прийнято Радою Європи відносно боротьби з корупцією?
11. Який основний документ із запобігання корупції був прийнятий в рамках ОЕСР?
12. Яка структура в рамках Ради Європи займається розробкою програми заходів щодо боротьби з корупцією?
13. В чому полягає основна мета ФАТФ?
14. Якими є основні напрямки діяльності ФАТФ?
15. Яку підтримку здійснює ФАТФ відносно України?

Методичні рекомендації

Міжнародні економічні відносини інколи супроводжуються такими діями, які трактуються як *незаконний бізнес*. Найчастіше мова йде про корупцію, яка представлена хабарництвом і здирництвом, відмивання «брудних грошей», що зароблені торгівлею наркотиків, нелегальний ігорний бізнес, контрабанда та інші протиправні дії, які в міжнародній практиці вважаються економічним злочином.

В основі *хабарництва* лежить оплата незаконних послуг консультантів, агентів, посередників і офіційних осіб за кордоном. Особа, яка взяла хабаря, сприяє швидкому вирішенню справи, як правило, порушуючи закони про чесну конкуренцію.

Здирництво визначається як незаконне вимагання грошей або власності шляхом шантажу й залякування офіційних і приватних осіб.

«*Відмивання брудних грошей*» – легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом. Це сукупність дій, які мають на меті приховання справжнього джерела походження нелегальних доходів і надання їм ознак законного походження.

Незаконний бізнес підриває як національну економіку країни, так і міжнародні економічні відносини в цілому. Можна визначити такі основні негативні наслідки злочинної діяльності в економічній сфері:

1. Дестабілізується економіка окремих держав. Діяльність могутніх злочинних угруповань, які крутять мільярдами доларів, може (як це неодноразово траплялося) викликати розлад валютної і митно-податкової системи держави, падіння обмінного курсу національної валюти. Масове відмивання нелегальних доходів часто призводить до порушення принципів господарської конкуренції, а також до деформації і перекосів у функціонуванні усієї макроекономічної системи держави. Усе це неминуче супроводжується підкупом і корупцією державної адміністрації, яка бере участь у регламентації окремих галузей господарської діяльності. У кінцевому підсумку, цілі сектори економіки виявляються в руках злочинних угруповань.

2. Відмивання грошей, яке відбувається переважно в кредитно-фінансових установах, головним чином, у банках, неминуче призводить до підриву банківської системи, викликаючи в деяких випадках банкрутство ряду банків чи нанесення їм фінансових збитків. Воно викликає явища корупції банківських службовців, які здійснюють підозрілі операції, а це саме собою підштовхує їх до прийняття економічно необґрунтованих рішень, які наносять фінансовий збиток, чи до інших службових зловживань. У підсумку втрачається довіра вкладників до кредитної системи в країні.

3. Відмивання «брудних грошей» додає прискорення зростанню й розвитку організованої злочинності.

В структурі ООН завдання боротьби з корупцією покладено, в першу чергу, на Генеральну Асамблею, Генерального секретаря та ЕКОСОП. ЕКОСОП розробляє проекти резолюцій про боротьбу з корупцією й конкретизує необхідні заходи.

Роль основного координатора в економічній протидії міжнародній злочинності відіграє створена під егідою ООН спеціалізована організація з назвою Програма ООН з контролю над наркотиками (United Nations Drug Control Programme – UNDCP) зі штаб-квартирою у Відні. Вона розробила власний план дій в галузі боротьби з відмиванням грошей, а також конфіскації доходів, які надходять від торгівлі наркотиками.

Крім системи ООН, боротьбою з незаконним бізнесом займаються й інші міжнародні організації, зокрема, Рада Європи, Світова організація торгівлі, Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) та інші.

Активну участь у боротьбі з кримінальним бізнесом беруть також Інтерпол і Світова митна організація. На сьогоднішній день провідною міжнародною організацією, яка бореться з відмиванням грошей та іншого майна, набутого кримінальним шляхом, є Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей – ФАТФ (Financial Action Task Force on Money – FATF) або Спеціальна фінансова комісія (СФК). На першому етапі пріоритетом ФАТФ була боротьба з відмиванням доходів, отриманих від торгівлі наркотиками. Сьогодні діяльність ФАТФ має три головних напрямки:

- поширення дії прийнятих рекомендацій на всі континенти і регіони земної кулі;
- перевірка того, як виконуються в державах-членах і як впроваджуються в інших державах заходи для боротьби з відмиванням грошей;
- відстеження загальносвітових методів і схем відмивання злочинно нажитих капіталів і розробка контрзаходів.

Отже, ФАТФ – це міжурядовий орган, метою діяльності якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів боротьби з відмиванням грошей.

Тема 3.4 Регулювання конкурентних відносин у світових господарських зв'язках

План семінарського заняття

1. Теоретичні аспекти регулювання конкурентних відносин у світових господарських зв'язках.
2. Міжнародне регулювання обмежувальної ділової практики.
3. Значення міжнародних неурядових підприємницьких організацій (МНПО), їх цілі і види.
4. Міжнародні об'єднання підприємців і їх діяльність в галузі регулювання міжнародного бізнесу.

Ключові поняття: конкурентні відносини; наддержавне регулювання; міжфірмові економічні відносини; несумлінна конкуренція; міжнародні корпорації; охорона промислової власності; захист приватного підприємництва; антидемпінговий кодекс; практика субсидіювання; обмежувальна ділова практика (індивідуальна, групова); антимонопольне законодавство; Міжнародні неурядові підприємницькі організації (МНПО); Міжнародні союзи підприємців; Союз промислових федерацій ЕС (ЮНіСЕ); Альянс виробників какао (АВК); Міжнародна федерація з торгівлі пушниною; Міжнародна федерація з торгівлі насінням; Міжнародна торговельна палата (МТП); міжнародні підприємницькі об'єднання; Трьохстороння комісія; Круглий стіл КО; Європейський діловий конгрес (ЄДК); Міжнародна асоціація комерційних банків (МАКОБ); Міжнародна асоціація з охорони промислової власності (АППП); Асоціація торговців цукром-рафінадом; Інститут міжнародних фінансів (ІМФ); Міжнародна асоціація з товарної нумерації (Асоціація ЕАН); Тихоокеанська економічна рада (ТЕР); Рада тихоокеанського економічного співробітництва; Асоціація інститутів фінансування розвитку в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АІФРАТР).

Теми рефератів

1. Основні методи регулювання конкурентних відносин у світових господарських зв'язках.
2. Міжнародні корпорації – головні суб'єкти конкурентної боротьби
3. Міжнародні підприємницькі об'єднання: механізми функціонування цілі та напрями розвитку.
4. Міжнародна торговельна палата (МТП): учасники, цілі і напрями діяльності
5. Міжнародні союзи підприємців: мета створення, особливості функціонування.
6. Трьохстороння комісія – мета створення, склад учасників.
7. Більдербергський клуб: мета створення, основи діяльності.
8. Регулювання міжнародної конкуренції в рамках СОТ.
9. Захист від несумлінної конкуренції в діяльності СОІВ.
10. Які методи зараховують до несумлінної конкуренції?

Питання для обговорення

1. З якими зовнішніми факторами стикається компанія в процесі визначення місця і способів ведення бізнесу на міжнародному ринку?
2. Пояснити роль ГАТТ / СОТ в діяльності міжнародних компаній.
3. Назвіть тенденції, які простежуються у міжнародній конкуренції ТНК.
4. Які бар'єри використовуються як засоби конкурентної боротьби?
5. Під субсидією розуміють яку фінансову допомогу?
6. Якщо країна досягає конкурентоздатності в торгівлі даним товаром, коли повинні бути відмінені субсидії?
7. Що належить до поняття «обмежувальна ділова практика»?
8. У чому суть групової ОДП?
9. Коли було підготовлено рішення щодо Міжнародного кодексу поведінки у сфері передачі технологій?
10. Пояснити роль Міжнародної торгової палати.
11. Яка мета створення Міжнародних союзів підприємців?
12. Які функції виконують міжнародні неурядові підприємницькі організації у відносинах з організаціями ООН?
13. Яка мета створення Європейського ділового конгресу (ЄДК)?
14. Коли був створений Інститут міжнародних фінансів (ІМФ)?
15. Яка мета створення Тихоокеанської економічної ради (ТЕР)?

Методичні рекомендації

Під конкуренцією розуміють суперництво господарських суб'єктів ринку з метою добитися конкурентних переваг у споживачів для збільшення обсягу продажу, завоювання чи утримання частки ринку, отримання запланованого рівня прибутку.

У світових господарських зв'язках головним суб'єктом конкурентної боротьби є міжнародні корпорації (ТНК, БНК, МНК), у міжнародній конкуренції яких простежуються три тенденції:

- 1) нецінова змагальність у межах олігополій;
- 2) взаємопогодження дій олігополій на ринках;
- 3) посилення боротьби проти існуючих чи потенційних конкурентів-аутсайдерів аж до їх знищення із застосуванням різних форм МЄВ.

Зміст міждержавного регулювання конкуренції в світогосподарських зв'язках складає протидія несумлінній конкуренції і демпінговій практиці. Під поняттям «сумлінна конкуренція» розуміють отримання переваг унаслідок зниження витрат виробництва, оновлення продукції, застосування інноваційних ефективніших методів збуту та обслуговування виробів.

До поняття «*обмежувальна ділова практика*» – ОДП (Restrictive Business Practice – *RBP*) належать: обмеження конкуренції, поведінка або дії окремих фірм, форми і методи взаємодії групи фірм, які шляхом зловживання своїм домінуючим становищем обмежують конкуренцію, витісняючи конкурентів, заподіюючи їм збитки.

На міжнародному рівні регулювання здійснюється в межах ЮНКТАД ООН згідно з «Комплексом узгоджених на багатосторонній основі

справедливих принципів і правил контролю за обмежувальною діловою практикою». Під ОДП у Комплексі розуміють акти або дії фірм, які шляхом зловживання своїм панівним становищем або силовим домінуванням на ринку обмежують доступ до ринку чи іншими способами стримують конкуренцію, заподіюючи чи ризикуючи заподіяти втрати (збитки) міжнародній торгівлі, особливо країн, що розвиваються. До ОДП зараховують також дії фірм, які через офіційні та неофіційні усні й письмові домовленості чи угоди теж зумовлюють подібні наслідки.

Поняття панівного становища, згідно з Комплексом, означає домінування фірми (групи фірм) на ринку товарів (послуг). Причому під фірмою розуміють не лише державні чи недержавні компанії, але й акціонерні товариства, асоціації, дочірні компанії, філії, що прямо чи опосередковано перебувають під їх контролем.

Загалом до ОДП, згідно з Комплексом, належать:

- угоди, що фіксують ціни, особливо експортні та імпорتنі;
- підпорядкування, досягнуте шляхом змови;
- поділ відповідно до певних норм обсягів продажу, видів продукції, ринків чи клієнтів;
- колективні дії під час реалізації угод, наприклад, відмова від продажу, поставок товарів непостійним імпортерам;
- колективна відмова в набутті членства в асоціаціях, договорах, якщо вона має вирішальне значення для конкуренції.

Розрізняють *індивідуальну та групову* ОДП. До *індивідуальної* зараховують такі дії однієї з фірм по відношенню до інших учасників ринку:

- поглинання чи злиття фірм з наслідком досягнення панівного становища на ринку;
- встановлення демпінгових цін;
- дискримінація щодо інших суб'єктів ринку;
- включення в текст контракту умов, що обмежують дії контрагента щодо вибору постачальників, встановлення цін перепродажу, території діяльності, примушення до обмеження певних видів робіт, закупівлі сировини, обладнання продавця.

Групова ОДП здійснюється у формі узгоджених чи колективних дій, унаслідок чого заподіюються збитки іншим учасникам ринку.

Подібні дії вважаються протиправними і регулюються конкурентним правом, яке носить комплексний характер (включає норми цивільного, кримінального та адміністративного права) і характеризується неоднорідністю (стосується різних об'єктів: договірних відносин, промислової власності, особистих прав). Відповідальність за порушення може носити прецедентний характер. Міжнародне регулювання конкуренції здійснюється в межах таких багатосторонніх і регіональних міжнародних організацій, як СОТ, ЮНКТАД, ВОІВ, ЄС тощо.

Захист від несумлінної конкуренції в діяльності ВОІВ розглядається як частина охорони промислової власності. Регулювання міжнародної конкуренції

в межах СОТ забезпечується *Угодою ГАТТ-94*, положеннями Антидемпінгового кодексу та Угоди із субсидій і компенсаційних заходів.

Тема 3.5 Діяльність України в міжнародних організаціях

План семінарського заняття

1. Співпраця України з міжнародними організаціями глобального типу. Україна та ООН.
2. Україна і міжнародні організації з регулювання світової торгівлі.
3. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями.
4. Україна в міжнародних регіональних організаціях.

Ключові поняття: організації глобального типу; співробітництво України з МВФ, Світовим банком та ЄБРР; відносини України зі СОТ; регіональні організації; транспортні коридори України; інтеграційні пріоритети; євроінтеграція; економічний простір; регіональні суперечності; інтеграційні позиції України; національні інтереси; стратегія інтеграції України до ЄС.

Теми рефератів

1. Наслідки та перспективи вступу України у СОТ.
2. Участь України у в організаціях ООН.
3. Співробітництво України з Світовим банком і ЄБРР.
4. Особливості України як потенційної учасниці міжнародних економічних угруповань.
5. Нові форми інтеграції України.
6. Вплив політико-економічних чинників міжнародної економічної інтеграції на економічне зростання України.
7. Проблеми європейського вибору України.

Питання для обговорення

1. У яких важливих економічних організаціях глобального типу Україна бере участь?
2. Охарактеризуйте участь України в роботі головних та допоміжних органах ООН.
3. Якою діяльністю займаються органи та установи ООН в Україні?
4. Яка участь України в спеціалізованих та автономних організаціях ООН?
5. Обґрунтуйте проблеми приєднання України до СОТ.
6. Яку допомогу, крім фінансової, отримує Україна від МВФ?
7. Яке значення для України має співробітництво з Міжнародним валютним фондом?
8. На які проекти, що реалізуються в Україні, ідуть кредити Світового банку?
9. Яку роль відіграє ЄБРР серед міжнародних кредиторів України?

10. Які позитивні наслідки очікує Україна від співпраці з Світовою організацією торгівлі?
11. Які міжнародні транспортні коридори проходять територією України?
12. Які етапи реформування пройшла Україна в напрямку руху до ЄС?
13. Які чинники перешкоджають ефективній участі України в міжнародних інтеграційних процесах?

Методичні рекомендації

Головною метою участі України в діяльності міжнародних організацій глобального типу є створення сприятливих умов для розвитку національної економіки, набуття досвіду міжнародного співробітництва та прискорення процесу інтеграції України у світогосподарський комплекс.

Місце міжнародних організацій глобального типу у світовій регулятивній структурі зображено на рис. 3.1.

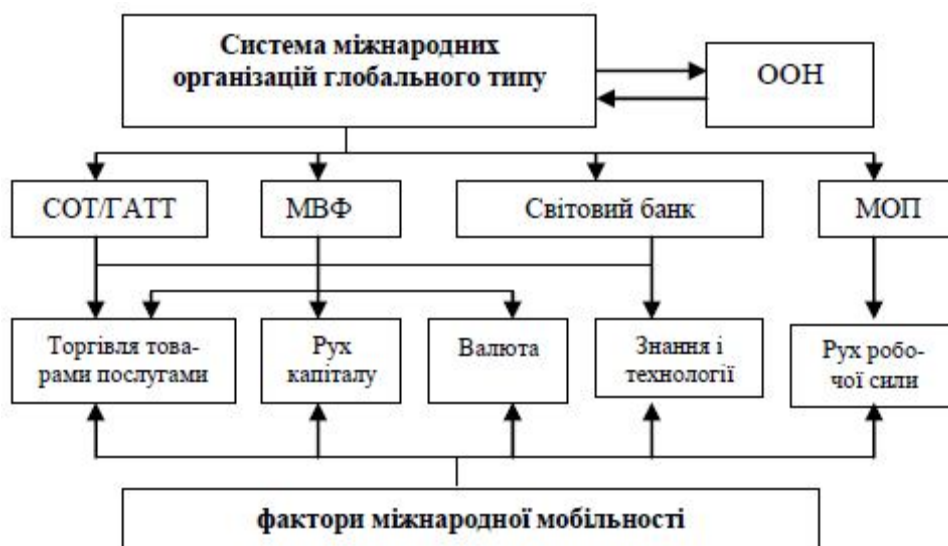

Рисунок 3.1 – Міжнародні організації глобального типу у світовій регулятивній структурі

Під час вивчення питання щодо співробітництва України та ООН необхідно акцентувати увагу на двох аспектах:

- 1) участь України в роботі головних, допоміжних органів ООН, спеціалізованих установ;
- 2) робота органів і установ ООН в Україні.

Сучасні пріоритетні сфери діяльності ООН для України:

– розробка ефективних підходів до зміцнення міжнародної та регіональної безпеки; залучення ООН до процесу роззброєння, зокрема ядерного, зниження військового протистояння у різних регіонах світу, проведення конструктивного діалогу з проблем конверсії, участь у формуванні нових і зміцненні існуючих регіональних структур безпеки, налагодження співробітництва з ними;

– залучення досвіду ООН для розв’язання соціально-економічних проблем, експертної допомоги в інтересах державного будівництва України, сприяння переходу до ринкової економіки;

– використання унікальних можливостей ООН для ведення діалогу з представниками інших держав.

Членство України в СОТ забезпечує:

– зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів (металургійної, текстильної та швейної продукції) практично на всі світові ринки і відповідно збільшення валютних надходжень від експорту вітчизняної продукції;

– отримання режиму найбільшого сприяння у торговельному просторі всіх країн-членів СОТ;

– створення ефективної системи захисту національного товаровиробника в антидемпінгових, спеціальних розслідуваннях в рамках розгляду торговельних спорів СОТ;

– можливість змінити структуру експорту в бік підвищення частки високотехнологічної продукції;

– введення тимчасових обмежень імпорту у випадках проблем з платіжним балансом;

– збільшення іноземних інвестицій в економіку держави;

– створення ефективної системи захисту національного товаровиробника від недобросовісного імпорту.

Таблиця 3.1 – Участь України в міжнародних валютно-кредитних організаціях

Організація	Участь України	Напрями взаємодії
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	Член з 3 вересня 1992 р.	- Отримання кредитів, розмір яких залежить від величини квоти (квота України становить 1921,0 млн. СДР, або 0,647%). - Фінансова допомога у вигляді системної трансформаційної позички, кредитів «стенд-бай» та розширеного фінансування. - Консультативна і технічна допомога
Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР)	Член з 3 вересня 1992 р.	Фінансова та економічна допомога на сприяння Україні у стабілізації її економіки, проведення структурних економічних реформ (сприяння діяльності приватного сектора; структурна перебудова державного сектора; забезпечення соціальної стабільності в перехідний період; забезпечення охорони навколишнього середовища), поліпшення стану платіжного балансу, збереження та розвиток систем соціального захисту, підвищення їхньої адресності
Міжнародна фінансова корпорація (МФК)	Член з 1993 р.	Консультативні послуги (пілотні проекти великої приватизації), технічна допомога (проекти підтримки приватного підприємства, малої приватизації, підготовки великих підприємств до приватизації та проект приватизації землі і реструктуризації с/г)
Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ)	Член з 19 липня 1994 р.	Співпрацює з Державною кредитно-інвестиційною компанією, опікуючись над фондом перед експортних гарантій для заохочення інвестицій в АПК
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	Член з середини 1993 р.	Фінансування проектів, пов’язаних з економічним розвитком: сприяння розвитку приватного сектора в різних галузях економіки (хімічній, металургійній, машинобудівній, переробній, в енергетиці, на транспорті тощо) та банківського сектора; проекти в АПК; сприяння уряду в приватизації інфраструктурної сфери; фінансування проектів у державному секторі
Чорноморський банк торгівлі і розвитку (ЧБТР)	Член з 1 червня 1999 року	Проект збільшення пропускної спроможності газопроводу з Росії через Україну, Болгарію, Румунію та Туреччину (газопровід Тальне – Ізмаїл (спільно з ЄБРР)); реконструкція газокompресорної станції в Тарутіно (Україна)

Україна також бере участь в інших організаціях, пов'язаних регулюванням міжнародної торгівлі, зокрема:

– у сфері стандартизації та сертифікації – глобальних (ІСО, МЕК) та європейських організаціях (СЕН, СЕНЕЛЕК);

– Міждержавній раді зі стандартизації та сертифікації країн СНД;

– у правовій сфері – Комісії ООН з права міжнародної торгівлі;

– у митній сфері – Всесвітній митній організації (ВМО) та ін.

При вивченні питання *участі України в міжнародних валютно-кредитних організаціях* доцільно розглянути відносини України з глобальними (МВФ, Група Світового банку) та регіональними (ЄБРР, ЧБТР) валютно-кредитними організаціями.

2 ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Механізм регулювання міжнародних економічних відносин.
2. Координація економічних дій в міжнародних відносинах: об'єкти, види.
3. Історія виникнення та етапи розвитку міжнародних організацій.
4. Основні риси сучасного етапу розвитку міжнародних організацій.
5. Підходи до визначення поняття «міжнародна організація». Критерії віднесення організації до категорії «міжнародна»?
6. Види міжнародних організацій, їх спільні і відмінні риси.
7. Міжнародні конференції та їх класифікація.
8. Типи міжнародних організацій і їх особливості.
9. Право міжнародних організацій, його види і суть.
10. Розподіл повноважень між міжнародними організаціями та їх членами.
11. Сутність наднаціональних міжнародних організацій та механізм їх впливу на країни-члени.
12. Види рішень міжнародних організацій та процес. Процедура прийняття рішень.
13. Методи і технічні прийоми прийняття рішень в міжнародних організаціях.
14. Технічні прийоми прийняття рішень в міжнародних організаціях.
15. Поняття та статус міжнародних службовців міжнародних організацій.
16. Правові основи створення та функціонування постійних представництв держав-членів при міжнародних організаціях.
17. Правові основи створення та функціонування місій постійних спостерігачів при міжнародних організаціях.
18. Сутність, види та функції міждержавних організацій.
19. Порядок створення міждержавних організацій.
20. Організаційні структури міжнародних організацій.
21. Міжнародні неурядові організації: правовий статус, сутність, види, форми діяльності.
22. Роль неурядових організацій в системі регулювання міжнародних

економічних відносин.

23. Участь України у міжнародних неурядових організаціях.

24. Історія створення Міжнародного комітету Червоного Хреста. Організаційні засади діяльності, інституційна структура та функції.

25. Міжнародний олімпійський комітет: основні завдання та організаційна структура.

26. Організація Економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР): дата, цілі створення і діяльність організації.

27. Європейський Союз: історія створення, членство та організаційна структура.

28. Основні засади та цілі діяльності ЄС.

29. Сучасний стан співробітництва України з Європейським Союзом.

30. Правові основи співробітництва України з Європейським Союзом.

31. Створення Європейської Асоціації Вільної Торгівлі (ЄАВТ). Членство у ЄАВТ та основні цілі.

32. Створення Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ). Членство та основні цілі діяльності.

33. Участь України в ЦЄІ.

34. Європейський економічний простір: мета створення, принципи організації, перспективи розвитку.

35. Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС): дата і цілі створення, склад, діяльність, перспективи розвитку.

36. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН): історія створення, мета, сучасна діяльність.

37. Ліга арабських держав: історія створення склад, діяльність.

38. Карибське співтовариство і Карибський спільний ринок (КАРІКОМ).

39. Історія створення, цілі та принципи діяльності ООН.

40. ООН: структура організації, головні органи і їх компетенція.

41. Фінансове забезпечення діяльності ООН.

42. Реформування ООН.

43. Призначення регіональних економічних комісій ООН. Європейська економічна комісія (ЄЕК) і напрями її діяльності.

44. Спеціалізовані установи ООН, специфіка їх статусу. Основні спеціалізовані установи в економічній сфері діяльності.

45. Програми і робочі органи ООН, специфіка їх статусу. Основні програми і робочі органи в сфері економіки.

46. Історія та сучасний стан співробітництва України з ООН.

47. Система міжнародних організацій з регулювання світової торгівлі.

48. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД): дата, мета створення, діяльність.

49. Міжнародна торговельна палата (МТП): створення, членство, діяльність.

50. Африканські регіональні організації торговельного спрямування.

51. Американські регіональні організації торговельного спрямування.

52. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК): цілі створення,

організаційна структура, діяльність.

53. Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА): історія та мета створення, членство, діяльність.

54. Південний спільний ринок (МЕРКОСУР).

55. Міжнародні товарні організації: специфіка утворення та функціонування, перелік основних організацій.

56. Міжнародна організація із стандартизації (ІСО): дата і мета створення, організаційна структура, напрямки діяльності.

57. Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК).

58. ГАТТ: цілі, функції та принципи організації, процедура ведення багатосторонніх торгівельних переговорів, результати Уругвайського раунду.

59. Світова організація торгівлі (СОТ): організаційна структура, механізм приєднання до СОТ.

60. Приєднання України до СОТ.

61. Особливості регулювання торгівлі послугами згідно до договорів Уругвайського раунду.

62. Основні положення Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. (ТРИПС).

63. Галузеві міжнародні організації.

64. Система міжнародних валютно-кредитних організацій.

65. Передумови і мета створення Міжнародного валютного фонду (МВФ)

66. МВФ: членство та організаційна структура.

67. Цілі діяльності МВФ, функції та механізми фінансування.

68. Членство України у МВФ. Еволюція, напрямки, поточний стан та перспективи співробітництва України з МВФ.

69. Група Світового банку.

70. Розподіл функцій між МВФ та Світовим банком

71. Створення Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР). Основна мета діяльності МБРР, членство та організаційна структура.

72. Джерела фінансових ресурсів МБРР. Цілі діяльності МБРР, види та умови надання кредитів.

73. Еволюція, поточний стан, напрямки та перспективи співробітництва України з МБРР.

74. Створення Міжнародної асоціації розвитку (МАР). Основна мета та умови отримання кредитних коштів МАР.

75. Створення Міжнародної фінансової корпорації (МФК). Основна мета та умови отримання кредитних коштів МАР.

76. Цілі діяльності МФК, функції та механізми фінансування.

77. Членство України у МФК. Напрямки, поточний стан та перспективи співробітництва України з МФК.

78. Створення Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій (БАГІ). Основна мета діяльності та механізми досягнення цілей.

79. Створення Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС). Основна мета та напрями діяльності.

80. Створення Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Основна мета створення та структура капіталу.

81. Основні функції та умови кредитування ЄБРР.

82. Організаційні та процедурні засади Європейського банку реконструкції та розвитку щодо розгляду, підготовки та реалізації проектів в Україні.

83. Поточний стан та перспективні напрямки співробітництва України з ЄБРР.

84. Створення Європейського інвестиційного банку (ЄІБ). Членство та основні задачі діяльності ЄІБ.

85. Поточний стан та перспективні напрямки співробітництва України з ЄІБ.

86. Створення Північного інвестиційного банку (ПІБ). Членство та основні задачі діяльності ПІБ.

87. Поточний стан та перспективні напрямки співробітництва України з ПІБ.

88. Правове забезпечення підготовки та реалізації проектів міжнародних фінансових організацій в Україні.

89. Створення Банку міжнародних розрахунків (БМР). Основна мета створення та функції.

90. Організації з регулювання зовнішньої заборгованості: Паризький клуб, Лондонський клуб.

3 ПОРЯДОК, МЕТОДИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Педагогічний контроль є обов'язковим елементом навчання як складника процесів освіти, пізнання. Контроль – це система перевірки й оцінювання результатів навчання, тобто контроль знань, умінь і навичок студентів з наслідку вивчення дисципліни «Міжнародні організації в системі міжнародних економічних відносин». Практика і чисельні наукові дослідження підтверджують стимулюючу роль різноманітних видів контролю в мотиваційній поведінці студентів.

Рейтингова система спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи. Одним із елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Для визначення рівня знань, умінь і навичок студентів під час вивчення дисципліни «Міжнародні організації в системі міжнародних економічних відносин» використовуються такі форми й методи контролю:

– поточний контроль за результатами вивчення кожного змістового модуля передбачає виявлення рівня засвоєння студентом лекційного матеріалу й уміння використовувати його для вирішення практичної ситуації,

наводиться у вигляді письмової роботи, яка передбачає тестування та розв'язання проблемних ситуацій;

– оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях, передбачає оцінку систематичності й активності роботи студента під час обговорення питань тієї чи іншої теми, активність при експрес-опитуванні та виконанні індивідуальних завдань (доповідей, презентацій);

– підсумковий контроль. За умовами кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали в сумі за змістовими модулями більше ніж 30 % балів від загальної їхньої кількості в цілому за модулем, або більше 50 % балів поточного контролю за усіма змістовими модулями. Підсумковий контроль здійснюється за заліковими білетами у письмовій формі або передбачає тестування.

Отримані під час вимірювання різними методами оцінки, бали, відсотки складають врешті комплексну оцінку. Комплексна оцінка враховує також і систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом триместру. Заохочувальні бали нараховуються за участь в олімпіадах різних рівнів, конкурсах студентських робіт, за доповіді на наукових конференціях, за активність студентів на заняттях та ін. Штрафні бали нараховуються за несвоєчасне виконання різних типів завдань, за пропуски аудиторних занять та невідповідність до них. Заохочувальні та штрафні бали, без сумніву вносять елемент «суб'єктивності» в оцінку знань, тому вони не мають перевищувати 5 % від теоретично можливого рейтингу за модулем (дисципліни). У процесі визначення підсумкової оцінки недоліки одного методу вимірювання нівелюються позитивними якостями іншого, і суб'єктивна у принципі, оцінка наближається до об'єктивних критеріїв.

Результати тестування, виконання тематичних робіт, розв'язання проблемних ситуацій, заохочувальні та штрафні бали перераховуються відповідно до системи оцінювання ECTS:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за Шкалою ECTS
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики, диф. заліку	Для заліку	
90 – 100	відмінно	зараховано	A
82 – 89	добре		B
74 – 81			C
64 – 73			задовільно
60 – 63			E
35 – 59	Незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	Fx
0 – 34	З обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс : навч. посібник – 3-тє вид. перероб. та доп. / За ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвинової. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
2. Міжнародні організації: кредитно-модульний курс : навч.-метод. посібник / Т. В. Андросова [та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2013. – 145 с.
3. Кучик О. С. Міжнародні організації : навч. посібник / О. С. Кучик, І. Р. Суховолець, А. Б. Сельмах, Г. Литвин, А. Тюшка ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О. С. Кучик (ред.). – 2-ге вид., переробл. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 749с.
4. Козак Ю. Г. Міжнародні організації : навч. посібник / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, З. Кутайні та ін. – Київ : ЦУЛ, 2007.
5. Кістерський Л., Бурляй А. Україна і міжнародні валютно-фінансові організації // Міжнародні фінанси : підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін. ; за ред. О. І. Рогача. – Київ : Либідь, 2003. – 784 с. – С. 712 – 727.
6. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Антонюк Л. Л. (співавтори – Губський Б. В., Панченко Є. Г., Петрашко П. Г., Сіденко С. В., Татаренко Н. О., Аністратенко Н. В., Білошапка В. А., Кальченко Т. В., Мартинюк О. В., Олійник В. В., Павловська О. Д., Пахомов С. Ю., Петрашко Л. П., Омельченко Р. В., Фурсова О. В., Данилюк Н. І.) Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія : У 2 т. – Т.І / За заг. ред. Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручника. – Київ : КНЕУ, 2006. – 816 с.
7. Циганкова Т. М. Міжнародні організації : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни ; Київ. нац. екон. ун-т. / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордеєва. – Київ : КНЕУ, 2003. – 183 с.
8. Хорошковський В. І. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: еволюція, теорія, практика : монографія. – Київ, «Інтелект», 2002. – 428 с.
9. Національна безпека України : навч. посібник / В. А. Ліпкан ; М-во освіти і науки України – 2-ге вид. – Київ : КНТ, 2009. – 576 с. – с.55–136, 542–569.
10. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посібник / І. В. Амеліна. – Київ : «Центр Учбової літератури», 2013. – 256 с.
11. Дунська А. Р. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика : навч. посібник / А. Р. Дунська. – Київ : Кондор, 2013. – 688 с.
12. Міжнародна економіка : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'яненка, Ю. В. Макогона. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 560 с.
13. Міжнародна торгівля : навч. посібник у тестах / уклад. : С. Р. Семів, І. Г. Бабець, Н. М. Макар. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2009. – 331 с.

14. Чистов С. М. Державне регулювання економіки : навч. посібник / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – Київ : КНЕУ, 2008. – 440 с.
15. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
16. Світовий банк. Статистика. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org/data/wdi.
17. Світова організація торгівлі. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wto.org.
18. Статистична служба Європейської комісії (Євростат). Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.europa.eu.int/comm/eurostat.
19. Організація об'єднаних націй. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
20. Сайт International Institute for Management Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>
21. Сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>
22. Сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua>

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації

до організації самостійної роботи, проведення практичних занять
та виконання контрольних робіт
із навчальної дисципліни

**«МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН»**

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освітнього денної та
заочної форм навчання спеціальності 051 – «Економіка»)*

Укладачі : **МОЖАЙКІНА** Наталія Василівна

Відповідальний за випуск *М. С. Наумов*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *О. Г. Ткаченко*

План 2021, поз. 316 М

Підп. до друку 29.06.2021. Формат 60 × 84/16.
Електронне видання. Ум. друк. арк. 3,7.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.